

מא'ייל

Banyalbufar

Nova Era N°7 Octubre 1997

Edició de 130 exemplars personalitzats

Publicació trimestral de l'Associació **MA'JIL**
07191 Banyalbufar, carrer Font 2 - Fax (971) 45 68 58
C.I.F.: G-07789266
Dipòsit legal: PM 1345-93

Consell de Redacció

Benet Albertí
Jaume Albertí
Miquel Ambrós
Maria Rosa Compte
Guido Dettoni
Vicent Seguí

Disseny i Realització

Soporte Informático de Baleares, s.l.

amb el suport de

ASSOCIACIÓ AMICS
DE BANYALBUFAR

SUMARI

EDITORIAL

NOTÍCIES DEL POBLE

NOTÍCIES DE LA SALA

CORRESPONDÈNCIA

SA PLAÇA

Darreres novetats a la biblioteca, fons audio-visuals

Taulell d'Anuncis

Ajuntament de Banyalbufar

Entrevista a Benet Albertí i Genovart

Jaume Albertí i Albertí

Banyalbufar a l'ombra de la falangue

Mateu Morro, batle de Santa Maria

Màtignes Amnèsiques

El Consell de Redacció

Les festes de 1997

IDEES, OPINIONS I SUGGERÈNCIES

És possible una tragèdia a sa cala?

Es tronquem el risc d'una vegadal

Pep Bibiloni

ENTREVISTES

Conversa amb en Pere Suñer i Bonet

Francesc Busquets

Memòries d'una guerra (I)

Benet Albertí i Genovart

Na Bàrbara Klein

Una dona apassionada

Miquel Ambrós

COSTUMARI

Les festes d'un temps

Jaume Albertí de Son Salvà

NATURA

Els endemismes

Xavier Canyelles

HISTÒRIA

Mn. Jaume Sastre.

El capellà de Son Creus

DE PINTE EN AMPLE

Banyalbufar, solidari amb el poble Sahrauí?

Pep Bibiloni

GAI SABER

Miquel Costa i Llobera.

Als setanta-cinc anys de la seva mort

Miquel Ambrós i Albertí

Foc a la Barraca 2.

Juanjo A. Pla

Hoy no quiero el dolor

Juanjo A. Pla

Banyalbufar

té un nou ecònom

El dia 16 d'agost, en una celebració eucarística emotiva, s'acomiadava de Banyalbufar Mn. Bernat Pou, que durant 11 anys ha estat el nostre ecònom. És el nostre deure, des d'aquesta pàgina, agrair-li el que ha fet pel poble, com és ara, l'embelliment de l'església sobretot. Ha reformat les dues sagristies, s'ha preocupat de dotar l'església d'una moderna instal·lació elèctrica amb una il·luminació encertada i va acceptar amb entusiasme la restauració de l'orgue. A més, ha constituït una comissió econòmica perquè administri els diners de la parròquia i, tenint en compte que tenia un sou de professor de religió, no cobrava el sou de què, segons les normes de la diòcesi, pot disposar a partir dels doblers propis de la parròquia. En una paraula, **podríem dir que es va fer seva la frase del salm: "Zelus domus tuae comedit me", o sigui, el zel de la vostra casa em va consumir.** De tota manera ens hauria agradat que hagués tingut un tarannà més dialogant amb els feligresos més allunyats dels deures religiosos. Complia al peu de la lletra les normes diocesanes pel que fa a comunions i bateigs posant la llei per davant de les necessitats de la persona. O sigui, **era massa intransigent i la flexibilitat no era sant de la seva devoció.** No es dedicà prou a la joventut i, després de reformar una sala de la rectoria amb els doblers del poble amb la finalitat, segons va dir, de donar un locals als joves, l'obria amb comptadíssimes ocasions amb el resultat que els joves no tenien lloc on anar.

El dia 7 de setembre entrava el nou ecònom, Mn. Pere Sunyer i Bonet, **obrint així entre la gent del poble expectatives de canvi, ben necessari per altra banda.** Començà amb bon peu, ja que l'endemà, festa patronal, digué a la gent, que omplia l'església de gom a gom, que tots agafassin de l'altar una flor com a record de la festa de la Mare de Déu. Molts el recordam de quan era un jove d'una vintena d'anys i vingué a Banyalbufar a fer de mestre d'escola. Els nins que llavors el tingueren de mestre -ara ja homes madurs- parlen molt bé d'ell: es dedicà en cos i ànima a l'educació dels nins.

Esperam

1.

que el zel pel temple de pedres es converteixi en zel pel temple que formen tots els feligresos d'una parròquia,

2.

que estigui a l'alçada dels temps, o sigui, de finals del segle XX amb tots els reptes que això comporta,

3.

que, a partir de la seva experiència com a mestre d'escola, es preocupi sobretot dels més joves,

4.

que faci entendre al poble que la fidelitat a la paraula de Déu és abans que tot fidelitat a la paraula de l'home,

5.

que sigui sobretot un servidor del poble,

6.

que s'obri al diàleg amb les institucions i associacions del poble per treballar conjuntament, cadascun des del seu lloc específic, pel bé de Banyalbufar

7.

i que -i això ho consideram essencial- sigui el rector de tots evitant, com de vegades han fet certs rectors o ecònoms, de formar el grupet dels seus incondicionals.

Estam convençuts, per altra banda, que no decebrà aquestes expectatives. Ens ho fa creure la seva manera de ser i els primers gestos que ha fet com ecònom de Banyalbufar.

Pere Sunyer, benvingut a casa nostra i teva, a casa de tots!

Dia 8 de juliol

Segons estava anunciat, tothom esperava la visita del president Mates: Ajuntament, associacions i comerços. El president tenia previst un llarguíssim programa per entrevistar-se amb tots aquests estaments, però, però... en Mates no va venir. Es veu que l'havien cridat a Madrid, segons que digueren des de la secretaria de la presidència. L'Associació de la Tercera Edat es va sentir decebuda: es veu que l'esperaven amb ensaimades i malvasia. Creim que varen ser els únics que se sentiren decebuts.

Dia 19 de juliol

A les 7 de l'horabaixa el Conseller de cultura, Ramon Mondéjar, convoca els joves per informar-los del que s'ha fet aquests dos darrers anys i escoltar els suggeriments i la veu dels joves. Hi varen assistir 15 joves, i es varen tractar temes com urbanisme, economia, cultura, esports, festes, associació juvenil, etc. Per cert, on eren els joves que l'any passat, a les tertúlies, es queixaven que l'Ajuntament no informava? No se'n va veure ni un. És clar; sempre és més fàcil criticar a darrere que donar la cara.

Dia 2 d'agost

L'Associació cultural **Bany-Al-Bahar** organitza un berenar a la Torreta. Com altres anys, són molts els qui hi participen al so dels xeremiers. L'associació reivindica el topònim "sa torre des Verger" en lloc de "sa torre de ses Ànimes". Certament tenen raó. El primer topònim és el tradicional. A més, així evitarem traduccions com "la torre de las Almas" (així ha sortit en certes guies turístiques), o encara en queden, d'aquells que tot ho castellanitzen? Esperem que no.

Dia 10 d'agost

Devers les tres de la matinada s'ha produït un accident a la sortida d'Esporles: un esporlerí ha xocat contra un cotxe que havien llogat en Rudi i n'Ulli, dos alemanys que estimen Banyalbufar i hi són fidels de fa molts anys. Gràcies a Déu, ningú no ha sofert cap mal. En parlem per dos motius: els comentaris de certs esporlerins després de l'accident era el següent: "De Banyalbufar havien de ser!" Més tard, quan l'ensurt ja havia passat i els ànims s'havien calmat, els accidentats demanaren telefonar a la central de taxis de Palma per tornar a Banyalbufar. Idò no; els propietaris del bar "Bosquet" no els deixaren telefonar, ni pagant. Què vos pareix? Ah! segons comentaris d'una al·lota d'Esporles el xofer que va xocar havia pres uns quants whiskies. Vos pensau que la Guàrdia Civil va fer la prova d'alcoholisme? No. Es veu que eren amics del xofer.

Dia 13 d'agost

Passen els estius, i la cala de Banyalbufar continua igual. Per això l'associació **Amics de Banyalbufar** organitza una altra "sardinada" com acte reivindicatiu. No es tracta únicament de fer una bauxa menjant sardines torrades i bevent un tassó de vi o de cervesa. Es tracta sobretot de netejar la cala -que feia oi al rei porc- i cridar l'atenció de les autoritats sobre una situació que va degenerant i exigeix una solució ràpida i segura. Entre els participants hi havia na Rosa Mª Mateos amb el seu marit. Gràcies, Rosa! Si n'hi hagués uns quants com tu en les administracions, la cala ja seria una de les més belles de Mallorca -que malgrat tot ho és- i una de les més segures.

Dia 16 d'agost

El poble s'ha acomiadat de Mn. Bernat Pou a la missa de les 8'30 de l'horabaixa. El cor parroquial li ha cantat un cant de comiat, que ha emocionat don Bernat de bon de veres. Molta gent ha desfilat per la sagristia per acomiadar-se personalment d'ell, el qual ha afirmat que no oblidarà mai la cordialitat dels banyalbufarins. Sense menysvalorar la feina de Don Bernat al poble, creim que un canvi era ben necessari.

Dia 18 d'agost

Una vintena de dones i homes, entre els quals hi havia tres belgues i dos alemanys, varen pujar a "sa Mola" aprofitant la nit de lluna plena per gaudir una vegada més d'una sortida de sol. Quan tots estaven girat cap a llevant, aparegué, com per art d'encantament, l'alemany Ulli -el que té la casa davant can Font- amb les cames plenes d'esgarrinxades. S'havia adormit i tot sol havia pres la directa. Quan baixaven, va dir a en Miquel Ambrós: "Jo aquest camí no el conec".

Dia 29 d'agost

L'associació **Amics de Banyalbufar** organitza una taula rodona per parlar del futur de Banyalbufar després de l'aprovació de les Normes subsidiàries. El regidor d'urbanisme -Joan Lluís Vives- Axel Dieter Ball -representant de Branson a Mallorca- i Eugenio Pérez -redactor de les Normes- són els components de la taula, i en Toni Sastre n'és el moderador. Hi assisteixen unes cinquanta persones. N'Axel va saber vendre molt bé el projecte de Son Bunyola. Ara veurem si tot és tan bonic com ell va dir. Al final, quan s'havia acabat tot, un banyalbufarí va comentar que a la taula no hi havia cap banyalbufarí. Encara estam amb aquestes!

Dia 7 de setembre

El nou ecònom, Pere Sunyer, pren possessió solemne de la parròquia de Banyalbufar. És introduït pel Vicari episcopal de zona, Mn. Joan Darder Brotats. Mn. Pere Sunyer ha caigut molt bé al poble, sobretot a aquells que el varen conèixer quan era mestre de Banyalbufar. Sabem que fa cursets d'espiritualitat *Zen*. Per què no fa un a Banyalbufar? A veure si es calmen els nervis de certa gent i s'esmunyen els mals esperits que fa tant temps pul·lulen pel poble.

Dia 13 de setembre

Assemblea general dels **Amics de Banyalbufar**. El president, Jaume Albertí, llegeix l'informe de les tasques realitzades i el tresorer, Manolo Romero, informa de l'estat de comptes de l'associació. Es pren la decisió de dur endavant d'una vegada la "història de Banyalbufar". L'assistència de socis no va ser tan nombrosa com altres anys (una vintena). Potser perquè es féu massa tard.

Dia 26 de setembre

Hi ha dos nous objectors de consciència que dediquen el temps de la mili a fer una feina útil de cara al poble. Són en Jaume Font Payeras -*Jacques*- i en Sebastià Bujosa Picornell.

ACTA DE LA SESIÓ PLENÀRIA ORDINÀRIA DE DIA 12 DE JULIOL DE 1997.

Quan són les 10'45 hores del dissabte dia 12 de juliol de 1997, es reuneix al Saló d'Actes de la Casa Consistorial, la Corporació en Ple per celebrar sessió plenària ordinària en primera convocatòria. Sota la presidència del Sr. Batle-President, Sr. Antoni Mora i Vich, hi assisteixen els següents regidors, convocats en forma legal: Sr. Ramon Mondéjar i Coll, Sr. Joan Lluís Vives i Vich i Sr. Joan Gabriel Font i Sastre per part dels Independents de Banyalbufar; i Sra. Sebastiana Camps Sastre per part del Partit Popular.

No hi assisteixen els Srs. Antoni Picornell Picornell i Miguel Pujol Martorell.

I. SOL.LICITUD DE DEVOLUCIÓ DE LES QUANTITATS DIPOSITADES EN CONCEPTE DE PÒSIT AGRÍCOLA.

Passat aquest punt a votació, resulten adoptats els següents acords amb el vot favorable de tots els presents:

"En virtut del que disposa l'article 1.1 de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, Reguladora de les Bases del Règim Local i atès l'informe de la Direcció General del Servei Jurídic de l'Estat d'11 de maig de 1989,

HE RESOLT proposar al Ple de la Corporació l'adopció dels següents ACORDS:

Primer.- Suprimir el servei municipal del Pòsit Agrícola, per la seva manca d'utilització i en base als arguments continguts a l'informe de la Direcció General del Servei Jurídic de l'Estat d'11 de maig de 1989.

Segon.- Comunicar aquest acord als serveis competents del Ministeri d'Agricultura, acompanyant la còpia de l'informe esmentat abans.

Tercer.- Sol.licitar al Ministeri d'Agricultura la devolució a aquest Ajuntament de les quantitats que té dipositades en el Banc d'Espanya en concepte d'aportació al Pòsit Agrícola, per la quantitat total de 595.952 pessetes, les quals es dedicaran a fins anàlegs al Pòsit Agrícola."

II. RATIFICACIÓ DEL DECRET DE BATLIA DE DATA 29 DE MAIG DE 1997, SOBRE SOL.LICITUD DE SUBVENCIÓ A LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS SOBRE ACTUACIONS EN CAMINS RURALS.

Passat aquest punt a votació resulten adoptats els següents acords amb el vot favorable de tots els presents:

"Atès el Decret 57/1997, d'11 d'abril, pel qual es regula la col.laboració entre la CAIB i els municipis de les Illes Balears i les seves Mancomunitats per al finançament d'actuacions en camins rurals,

HE RESOLT proposar al Ple de la Corporació l'adopció dels següents ACORDS:

Primer.- Ratificar el Decret de Batlia de data 29 de maig de 1997, sol.licitant a la Conselleria d'Agricultura, Comerç i Indústria del Govern Balear la firma de l'esmentat conveni de col.laboració amb la finalitat de dur a terme obres de reparació al Camí de la Font de la Vila, amb un pressupost de 3.950.000 pts.-

Segon.- Comunicar a la Conselleria d'Agricultura, Comerç i Indústria el present acord.

Tercer.- Facultar el Sr. Batle per a la signatura de l'esmentat conveni."

III. DECLARACIÓ SALDOS DE DUBTÓS COBRAMENT REBUTS D'AIGUA.

Pel que fa a aquest punt, la Sra. Camps manifesta que del llistat de deutors n'hi ha que són perfectament coneguts. Per tant, no té sentit declarar-

los de dubtós cobrament ja que es podria intentar aquest de la forma que pertoqui.

El Sr. Vives explica al respecte que la declaració de saldos de dubtós cobrament es fa de conformitat amb els criteris establerts en la Llei de Societats i en aquest cas concret només amb la finalitat de recuperar les quantitats satisfetes en concepte de canon de sanejament per cadascun d'aquests rebuts, i que en qualsevol cas no es renuncia al seu cobrament sinó que aquest s'intentarà.

Passat aquest punt a votació, resulten adoptats els següents acords amb el vot favorable de tots els presents:

"D'acord amb els criteris establerts en la Llei reguladora de l'Impost sobre Societats,

HE RESOLT proposar al Ple de la Corporació l'adopció dels següents ACORDS:

Primer.- Declarar com a saldos de dubtós cobrament els següents corresponents a la taxa per abastiment domiciliari d'aigua potable:

	93	94	95	96
Alberti Picornell, Jaime		4_		
Bujosa Cunill, Pablo	1_	4_	1_2_3_	
Claiton, Irene			3_	1_
Font Serra, Juan			3_4_	
Hermandad de Pescadores			3_4_	1_
Hermandad de Pescadores, (alcoves)			3_4_1_	
Mena Ginoves, Carlos	1_2_3_4_			
Mir Tomás, Bartolomé				1_
Picornell Fornés, José			1_3_1_2_	1_
Picornell Vives, Lorenzo A.			4_	1_
Ribas Garau, Miquel			3_4_	1_
Schuffenhawer, Wolfgram			3_	
Streiton, Eduard	1_2_3_4_	1_2_3_4_	1_2_3_4_	1_
Tomàs Font, Francisca			4_	
Vives Albertí, Antonio				1_1_1_

IV. ADJUDICACIÓ PLA D'OBRES I SERVEIS DEL CIM PER A 1997.

Pel que fa a aquest punt de l'ordre del dia, la Sra. Camps demana per què l'expedient no està damunt la taula i si pot revisar-lo.

El Sr. Batlle li explica que des de la convocatòria de la sessió els expedients corresponents als punts que integren l'ordre del dia estan a disposició dels regidors a les oficines perquè puguin examinar-los, i que, en conseqüència no tenen per què haver de ser al Ple. No obstant, atès que l'actual és un cas especial per la urgència del tema es presenta l'expedient a la Sra. Camps. Aquesta opina que donaria una bona imatge i seria bo per al poble que les obres les pogués fer un mestre d'obres de Banyalbufar.

El Sr. Batlle coincideix amb ella i explica que, efectivament, es va proposar als dos mestres d'obres del poble que es presentassin a la licitació, però no hi estigueren interessats.

La Sra. Camps demana si l'empresa adjudicatària no podria subcontractar amb els mestres d'aquí.

El Sr. Batlle diu que això és difícil ja que els mestres de Banyalbufar no disposen de la maquinària necessària per dur a terme les obres de Sanejament, i resultaria massa car i difícil aconseguir-la.

Passat aquest punt a votació s'adopten els següents acords amb el vot favorable de tots els presents:

"Atesa la licitació de les obres "Xarxes de Sanejament, aigua potable i drenatge, (fase II)", segons el projecte tècnic redactat per l'Enginyer de Camins, Canals i Ports, Sr. Bartolomé Reus Cañellas, el qual puja un total de 40.000.000pts.- (quaranta milions), celebrada dia 11 de juliol de 1997,

Atesa la proposta d'adjudicació del contracte esmentat que fa la Mesa de Contractació a favor de l'empresa CONTRATISTAS MALLORQUINES ASOCIADOS, S.A. en esser el postor que ofereix el preu més baix, d'acord amb l'acta aixecada a l'efecte,

HE RESOLT proposar al Ple de la Corporació l'adopció dels següents ACORDS:

Primer.- Declarar vàlida la licitació i adjudicar el contracte de les obres "Xarxes de Sanejament, aigua potable i drenatge, (fase II)", a l'empresa CONTRATISTAS MALLORQUINES ASOCIADOS pel preu de 40.000.000pts.- (quaranta milions).

Segon.- Aprovar la despesa amb càrrec a la partida corresponent del vigent Pressupost General.

Tercer.- Que es notifiqui al contractista dins del termini de deu dies la present resolució d'adjudicació del contracte i se'l requereixi perquè dins dels quinze dies, comptats des que se li notifiqui l'adjudicació, presenti el document que acrediti haver constituït la garantia definitiva i procedeixi a formalitzar el contracte en document administratiu dins del termini de trenta dies comptadors des del següent al de la notificació de l'adjudicació. Igualment es notificarà als participants en la licitació.

Quart.- Que es publiqui l'adjudicació en el BOCAIB en el termini de quaranta-vuit dies comptats des de la data d'adjudicació del contracte."

V. MOCIÓ PER A L'ALLIBERAMENT DE MIGUEL ÀNGEL BLANCO GARRIDO.

Finalment, el Sr. Mondéjar sotmet a la consideració del Ple, amb caràcter d'urgència la següent moció: "MOCIÓ PER A L'ALLIBERAMENT DE MIGUEL ÀNGEL BLANCO GARRIDO", demanant-se l'alliberació del regidor de l'Ajuntament d'Ermua.

Apreciada la urgència per unanimitat dels presents resulta adoptada la moció igualment per unanimitat.

VI. PRECS I PREGUNTES.

* El sr. Joan Lluís Vives informa la Corporació municipal de l'acord de la Comissió Insular d'Urbanisme del Consell Insular, d'aprovació parcial de la revisió de les NNSS i de l'obertura d'un termini per subsanar deficiències a efectes de que la revisió sigui aprovada definitivament en la seva integritat.

Sense haver-hi més temes que tractar, quan són les 11.35 hores, el Sr. Batle aixeca la sessió de la qual s'estén la present acta amb el seu Vist-i-Plau.

ACTA DE LA SESSIÓ PLENÀRIA EXTRAORDINÀRIA DE DIA 28 DE JULIOL DE 1997.

Quan són les 18.00 hores del dilluns dia 28 de juliol de 1997, es reuneix al Saló d'Actes de la Casa Consistorial, la Corporació en Ple per celebrar sessió plenària extraordinària en primera convocatòria. Sota la presidència del Sr. Batle-President, Sr. Antoni Mora i Vich, hi assisteixen els següents regidors, convocats en legal forma: Sr. Ramon Mondéjar i Coll, Sr. Joan Lluís Vives i Vich i Sr. Joan Gabriel Font i Sastre per part dels Independents de Banyalbufar; i Sra. Sebastiana Camps Sastre i Sr. Antonio Picornell Picornell per part del Partit Popular.

No assisteix el Sr. Miguel Pujol Martorell.

El Sr. Batle declara oberta la sessió i passen a tractar-se els següents assumptes inclosos en l'ordre del dia:

1.- PLA D'OBRES I SERVEIS DEL CONSELL INSULAR DE MALLORCA PER A 1998. SOL.LICITUD D'INCLUSIÓ.

El Sr. Batle presenta a la Corporació la fase III de les obres "XARXES DE SANEJAMENT, AIGUA POTABLE I DRENATGE", respecte de les quals se sol.licita la inclusió al Pla d'Obres i Serveis del CIM per a 1998. Després d'un breu debat es passa el punt a votació, resultant adoptats per unanimitat dels presents els següents ACORDS:

1er.- Aprovar l'expedient de sol.licitud de finançament al Consell Insular de Mallorca per a l'obra anomenada "XARXES DE SANEJAMENT, AIGUA POTABLE I DRENATGE A BANYALBUFAR, (FASE III)", amb un pressupost d'execució per contracte de 60.000.000pts.- (seixanta milions de pessetes), i demanar la seva inclusió en el Pla d'Obres i Serveis per a 1998. La subvenció a fons perdut que se sol.licita puja a un import de 54.000.000pts.- (cinquanta-quatre milions, 90%), essent l'aportació municipal mínima i màxima de 6.000.000pts.- (sis milions, 10%).

2on.- Aprovar el projecte de l'obra de referència redactat pel Sr. Bartolomé Reus Cañellas, el qual no té la condició de tècnic municipal.

3er.- Acceptar específicament les normes establertes a la convocatòria del Pla d'Obres i Serveis per a 1998."

Sense haver-hi més temes que tractar, quan són les 18.35 hores, el Sr. Batle aixeca la sessió de la qual s'estén la present acta amb el seu Vist-i-Plau.

CARTA ALS PROPIETARIS DE CANS DESFERMATS

Durant aquest estiu passat el problema de cans desfermats que es passegen pel poble s'ha engrandit notablement. Tan sols són quatre o cinc -dels quals tots coneixem els seus propietaris inconscients- però que empenyen com una manada d'animals mal criats. Els banyalbufarins no tenim per què haver d'aguantar les seves porqueries: pixades pels cantons i altres brutícies sòlides (i si no demanau-ho als propietaris de les cases que envoltten Cas Cosí). Tampoc no tenim per què aguantar el renou insuportable de les seves lladrades (i si no demanau-ho a n'en Raimon, que cada cop que passa per davant Cas Cosí, se li afuen quatre o cinc cans). Tampoc no tenim per què aguantar que cada cop que passa una moto, hi hagi el perill d'un accident perquè els cans encalquen el motorista (i si no demanau-ho a n'en Jaume Colom, que quasi un ca el va fer caure).

Des d'aquí vull recordar l'obligació dels propietaris de passejar els seus cans amb corretja, i l'obligació de l'autoritat competent de fer-ho complir.

*Jaume Albertí i Albertí.
Banyalbufar, 3 octubre 1997.*

**Enviau la vostra
correspondència a
MA'JIL, Carrer Font 2
07191 Banyalbufar
o bé al Fax (971) 45 68 58**

Acab de llegir l'entrevista que en Benet Albertí va fer en el darrer número de la revista Ma'jil a Xavier Canyelles i crec que l'única cosa que tenim en comú és pensar que aquesta revista és de les millors de la Part Forana.

De fet, opin que és una entrevista que desperta poc interès pel que fa al tema del còmic, del qual crec que hi ha moltes coses a criticar, però el vertader motiu d'aquesta carta són els comentaris que fa l'entrevistat sobre el poble, que és una realitat que de cap de les maneres es pot considerar com a "fantasma". La definició de "fantasma" fa referència a una cosa inexistente, dubtosa o poc precisa, i de veres crec que "poc precis" és l'adjectiu o adjectius que s'han d'utilitzar a l'hora de qualificar el teu còmic.

Crec que l'entrevistat cau en un error greu en el moment de fer generalitzacions i que no s'entreté en contrastar-les amb les xifres reals. Veig que té claríssim el que significa viure i no viure en un lloc determinat, potser hauria de tenir en compte que no tothom té el mateix concepte del que és viure en un lloc o en un altre.

A part d'això, m'agradaria veure quin és el percentatge "elevat" dels que ell diu que s'aixequen prest per anar a fer feina a fora de Banyalbufar. Crec, que ja que fa unes afirmacions tan rotundes, hauries de donar xifres per contrastar el fet i després podríem opinar si aquests percentatges són alts o baixos. No t'hauries d'aturar en fets totalment anecdòtics com és el del teu veïnat que torna a les deu, que a part d'ell, no li deu importar a ningú.

Segons els meus recomptes elaborats el mes d'abril de 1995, els quals estan pendents de publicació i que es basen en la població de fet i no en la de dret, a Banyalbufar hi vivien 268 persones de cap a cap d'any (sense comptar els que només vénen els caps de setmana i vacances) dels quals 134 (la meitat) són jubilats. Òbviament les xifres no es corresponen de manera idèntica a les de 1997 (que encara no estan enllestides) però n'hi ha una quantitat propera a la meitat que hi viuen i no són jubilats.

Per què no ens dius on viuen tots aquests?

Un altre comentari teu desafortunat és el de les famílies que quedaren a Banyalbufar. No t'has aturat a pensar que els que realment quedaren en el poble eren els que precisament tenien manco problemes econòmics i varen ésser els qui estaven en pitjors condicions els qui precisament partiren? Deus saber que es va produir un fenomen d'implosió urbana de Palma -captació de població i funcions- conseqüència del "boom" turístic dels anys 60, que provocà tot un moviment de gent cap a la capital; en aquest grup predominava la gent que cercava un treball més rendible que l'agricultura, mentre que molts altres emigraren per una manca de propietat que els retingués.

Aquest és un fet general a tota l'illa, però també s'han de tenir en compte unes particularitats que a nivell local propiciaren aquest èxode (fets relacionats amb fenòmens atmosfèrics que tingueren lloc en la segona meitat de la dècada dels anys 50).

Només dues coses a dir: la primera és que crec que et fa falta una bona dosi de documentació, i per això crec que una visita a l'Arxiu Municipal, ara que està catalogat, t'ajudaria a trobar diverses informacions de molta utilitat.

La segona cosa a dir fa referència als teus comentaris sobre la gent jove i el tipus de feina que molts d'ells duen a terme, i en concret ho dic pels que fan feina de picapedrers, professió que pareix que no et mereix cap respecte. Jo només et dic que aquesta gent que ho és (sigui per elecció pròpia, per les circumstàncies o pels motius que sigui) tu no tens cap dret a criticar-la i la mateixa cosa pens pel que fa a les teves opinions sobre el nivell cultural de les persones. Qui ets tu per avaluar o per dir qui té el nivell intel·lectual alt o baix?

De veres crec que a part de documentar-te, hauries d'estar més alerta a fer segons quins tipus de comentaris, ja que tu mateix podries ésser objecte d'ells.

Bàrbara Mª Bujosa Picornell

**BIBLIOTEQUES DE MALLORCA
- Centre Coordinador -**

DARRERES NOVETATS DE LA BIBLIOTECA

0. Generalitats

AUTORS DIVERSOS. *Regles Angloamericanes de Catalogació.*

3. Ciències socials

ANTONI GILI I FERRER. *Aportació al Cançoner popular de Mallorca.* Tom III.

5. Ciències pures. Ciències exactes i naturals.

AUTORS DIVERSOS. *El paisatge a les Balears.*

AUTORS DIVERSOS. *Programa de introducció de la educació ambiental en la formació de profesores de ensenyanza primaria.*

AUTORS DIVERSOS. *Programa de formació continua en educació ambiental para profesores y asesores de ciencias de ensenyanza secundaria.*

AUTORS DIVERSOS. *Plan de estudios para la formació de futuros profesores en educació ambiental.*

AUTORS DIVERSOS. *La energia como tema interdisciplinar en la educació ambiental.*

AUTORS DIVERSOS. *Programa de formació en educació ambiental para futuros profesores de ciencias de ensenyanza secundaria.*

AUTORS DIVERSOS. *Módulo educativo sobre la desertización.*

JOSÉ MARIA BROTONS. *Guia de passeig del Parc Natural de Mondragó.*

PEP COLL MONTSERRAT. *Guia de passeig del Parc Natural de Sa Dragonera.*

6. Ciències aplicades. Medicina. Tècnica.

MATILDE DELGADO REINA. *Història de la Ràdio a Mallorca. 1933-1994.*

8. Lingüística. Filologia. Literatura

Poesia:

JAUME POMAR. *La Sinya de les Hores.*

GABRIEL VICENS. *Vergel poètic.*

Altres:

AUTORS DIVERSOS. *Miscel·lània Joan Estelrich.*

**9. Arqueologia. Prehistòria. Geografia. Biografia.
Genealogia. Història**

DIVERSOS AUTORS. *Enciclopèdia Historia de España.* 14 vol.

**Consell Insular
de Mallorca**

**BIBLIOTEQUES DE MALLORCA
- Centre Coordinador -**

FONS AUDIO-VISUAL

ENREGISTRAMENTS SONORS:

TOMEU PENYA: *Balades.*

Carrington: *original motion picture soundtrack.*

JAUME SUREDA: *Un cel més blau.*

MÚSICA NOSTRA: *De dia i de nit.*

DJANGO REINHARDT.

DUKE ELLINGTON.

UC: *Entre la mar i el vent: Uc canta a Marià Villangómez.*

CUCORBA: *En Joan Petit quan balla.*

RAPHEL PHERRER: *La genial obra de Rahpel Pherrer.*

GIUSSEPPE VERDI: *Messe de Requiem.*

THE MAVERICKS: *Music for all occasions.*

OSSIFAR: *Ossifar en directe.*

MIQUEL ÀNGEL RIERA: *Poemes a Nai.*

TOMEU POQUET: *Sueños en Mallorca.*

M. VICTÒRIA CORTÈS - F. BLANCO: *Tintorer, Samper, Mas Porcer, Guinovart.*

GUILLEM SANSÓ: *Tronat.*

FORA DES SEMBRAT: *Vius...*

(What's the story) Morning glory.

ALTRES NOTÍCIES:

Recordau!!!

Si vos voleu subscriure o voleu recollir la publicació **Ma'jil**, dirigiu-vos a la biblioteca.

Actualment la biblioteca rep les següents publicacions periòdiques:

Revista El Mirall.

Revista A vistes des Poble. (Estellencs)

Revista Estudis Baleàrics.

Ma'jil

Revista Temps moderns. Papers de cinema

e-mail: banyalbufar.general@bitel.es

**Consell Insular
de Mallorca**

Tauler d'Anuncis

RECOLLIDA DE FEMS

Dilluns, dimecres i divendres.

Dipositau

les bosses entre les 21 i les 23 h. del dia anterior a la recollida.

Usau

bosses resistents i ben tancades.

Port des Canonge

dilluns i divendres.

RECOLLIDA DE MOBLES I TRASTOS VELS

Els dijous de la 1^a setmana completa de cada mes

Si fos festiu, es farà el dia següent.

HORARI D'ATENCIÓ AL PÚBLIC A L'AJUNTAMENT

De dilluns a divendres de les 9 a les 14 h.

Dissabtes de les 9 a les 13'30 h.

Horabaixes: dijous de 17 a 20 h.

Telèfons: 618017 - 618142 - Fax: 618191

ASSISTENTA SOCIAL

Cada dijous de les 9 a les 15 h.

ARQUITECTE MUNICIPAL

Cada dijous de les 9 a les 13 h.

BIBLIOTECA

Divendres:

de les 15 a les 20 h.

Dissabte:

de les 11 a les 15 h.

de les 16 a les 19 h.

TREBALLS TEMPORALS DE COL·LABORACIÓ SOCIAL

L'Ajuntament ofereix treball a persones residents en el municipi que cobrin la prestació contributiva d'atur o el subsidi per haver-la esgotada.

Interessats

dirigiu-vos a les oficines municipals en hores d'atenció al públic

ENTREVISTA A BENET ALBERTÍ I GENOVART

Jaume Albertí i Albertí

"LA IDEOLOGIA CONSERVADORA D'AQUELLS ANYS S'HA TRANSMÈS DE PARES A FILLS DINS BANYALBUFAR"

L'esforç i talent de l'amic i company historiador Benet Albertí ha donat el seu fruit. Durant les festes passades es presentà el que és el seu primer llibre *La Guerra Civil a Banyalbufar. A l'ombra de la Falange*.

Banyalbufar va ser un poble *light* pel que fa a la Guerra Civil espanyola.

Light en l'aspecte que no va passar res en la repressió, sí; però varen passar moltes coses i totes elles quasi sempre negatives.

Quantes vegades les teves fonts orals d'investigació han callat o t'han dit: "Això no ho publicuis"?

No he tingut cap problema d'aquest tipus i sempre m'han contestat a tot el que els he demanat. L'única cosa és que algunes preguntes que jo feia l'entrevistat no em contestava exactament el que li demanava.

Com a anècdota te puc dir que un entrevistat em va dir que, quan es va instaurar la democràcia el 1977, va cremar el seu carnet de falangista per si un cas.

Com afectà la Guerra Civil a Banyalbufar. Se'n beneficià algú d'aquesta situació?

Va afectar molt negativament tant en l'aspecte polític, com econòmic, social, cultural. La censura que es va imposar a tots aquests àmbits va ser total. Els qui tenien la paella pel mànec foren els pocs beneficiats d'aquesta situació de la postguerra. En una dictadura es produeixen fàcilment situacions d'arbitrarietat.

Digues-me els tres o quatre personatges banyalbufarins que durant la Guerra Civil dugueren el maneig del poble?

Els batles (Pere Vives, Pau Bujosa i Antoni Picornell), el secretari de l'Ajuntament que moltes vegades comandava més que l'Ajuntament (Pau Albertí Tomàs), l'amo en Lluís des Casino, que era el dipositari-recaptador municipal i tenia la fàbrica d'electricitat. També els propietaris de comerços com l'amo Antoni de cas Cosí o l'amo de sa Taverna. La Falange era omnipresent, però els qui realment comandaven eren els de sempre.

Com contes al teu llibre, la repressió a Banyalbufar va ser pràcticament inexistent. Per què?

La majoria del poble era conservador i catòlic i hi va haver el suficient seny per no actuar repressivament. Ara bé, al mestre d'escola Carles Riu Mateos, el varen estrènyer de valent i ho va passar bastant malament, simplement pel seu passat d'esquerres. El poble no volia que donàs classes i va ser apartat de la docència.

Que creus que hagués succeït si -com a d'altres pobles- haguessin assassinat el batle o qualche antifranquista banyalbufarí?

Hagués estat una tragèdia que encara avui cuejaria. En un poble tan petit on tothom es coneix, aquest fet es tindria ben present i sense cap dubte la meua feina realitzada per fer el llibre no hagués estat tant gratificant i hauria condicionat el procés de recerca d'informació.

Per exemple, el cas que relat al llibre sobre en Mateu *Mete* -banyalbufarí emigrat cap a Palma-: si a aquesta persona li haguessin pegat un tir allà mateix no hagués passat absolutament res. Tothom se n'hagués anat a casa seva tant tranquil. Així era el clima de repressió i assassinats que es vivia a Mallorca durant els anys de la Guerra Civil.

La història ens serveix per comprendre i analitzar el present. Creus que en l'actualitat encara hi ha banyalbufarins amb un tarannà propi del passat feixista espanyol?

La mentalitat d'un col·lectiu social en història és un factor de llarga duració. Vull dir que la ideologia conservadora d'aquells anys s'ha anat transmetent de pares a fills a dins Banyalbufar. Això no vol dir que actualment hi hagi un pensament d'extrema dreta fora de lloc, però sí opinions molt conservadores. Per exemple, jo he apreciat molta animadversió contra certs actes o debats organitzats per alguna de les associacions culturals. No poden sofrir que es facin coses, que sempre són positives si són per a Banyalbufar. Tal vegada perquè no comprenen ben bé de què va la cosa.

També i amb motiu d'una desafortunada polèmica que hi va haver amb la revista, una persona em va venir amb amenaces i paraules gruixadotes que incloïen diferents tipus d'armes de foc i municions, però, com diuen en castellà: *Corramos un tupido velo*. Val més no remenar allà on no val la pena remenar.

Quins projectes historiogràfics tens?

Com avantprojecte -abans que projecte-, hi ha la realització amb l'historiador Arnau Company de la Guerra Civil al nostre poble veïnat d'Estellencs. També estic estudiant oposicions per ser un home de profit i tenir una bona feina i sou.

I una bona dona?

Darrera un bon sou sempre hi ha una bona dona.

Per a les interessades vos he de dir que en Benet ja viu a Banyalbufar i no a Palma.

Sí, ja puc dir que som un banyalbufarí de Primera, com el Mallorca.

BANYALBUFAR A L'OMBRA DE LA FALANGE

Mateu Morro, batle de Santa Maria

Nota de la Redacció: Publicam aquest escrit, que és el parlament que l'autor pronuncià en motiu de la presentació del llibre de **Benet Albertí i Genovart** sobre la *Guerra Civil a Banyalbufar* pel seu interès i per ser una recensió excel·lent del mateix llibre.

La presentació d'un llibre sempre és un fet important, i més si es tracta de la presentació d'un llibre d'història d'un poble de Mallorca, en aquest cas de Banyalbufar, aquest poble meravellós que guaita sobre la mar.

En Benet Albertí ens ha oferit un llibre rodó, d'una peça, sense encletxes. Una feina ben acabada, que no tan sols ens dóna a conèixer els fets de la guerra civil, sinó que ens fa entendre el que era Banyalbufar en el primer terç del segle que ara estam a punt d'acabar: quines eren les preocupacions de la gent, com era la seva economia i la seva particular manera d'existir i de viure. En aquest llibre hi ha una informació capital per al coneixement de la història política de la ruralia mallorquina, mitjançant l'estudi concret de Banyalbufar. És una peça important que dóna llum i respon moltes preguntes i obre les portes a noves línies d'investigació. Un llibre, en una paraula, del qual en podeu estar ben orgullosos.

El llibre fa part de la col·lecció **La Guerra Civil a Mallorca. Poble a poble**. Aquesta, col·lecció editada per *Edicions Documenta Balear* i dirigida per Arnau Company, comença a ser una realitat tangible, i el resultat és un coneixement de la diversitat local, dels matisos de cada poble, del seu tarannà i de les seves circumstàncies sempre diferents. Començam a tenir ja un corpus important d'història econòmica i política de les localitats mallorquines d'aquesta època, fonament essencial per a qualsevol estudi de conjunt de la història general de Mallorca.

Aquest llibre s'ha pogut editar gràcies a l'ajut de l'Ajuntament de Banyalbufar, el qual cal felicitar pel seu suport a la història i la cultura. Ell pot mostrar ja un bon conjunt de resultats i està fent del vostre poble un municipi capdavanter en el dinamisme cultural mallorquí d'aquest final de segle.

Agraesc a Benet Alberti, a *Edicions Documenta Balear* i a l'Ajuntament de Banyalbufar la seva invitació per venir al vostre poble a presentar aquest llibre i vos felicita a tots per aquest magnífic llibre d'història contemporània que ha escrit en Benet i que ja és ben vostre, de tots els banyalbufarins i bayalbufarines, i forma part del vostre patrimoni comú, del patrimoni col·lectiu que és el coneixement del propi passat.

1. Transcendència històrica de la Guerra Civil

La Guerra Civil espanyola de 1936 a 1939 constitueix un dels episodis més destacats de la història europea del segle XX. El seu estudi, el debat que va suscitar, suscita i suscitarà, és fonamental per tal d'entendre el segle XX. L'estudi de la Guerra Civil i del període immediatament anterior és una fita obligada dels estudis d'història contemporània, i ens obrirà importants clarianes a temes foscos del passat anterior a la guerra i del temps que la varen seguir fins i tot en els temps actuals.

No serveix de res voler tapar-se el cap. Va passar exactament allò que va passar, i és tot això el que volem saber. No es tracta de cercar bons i dolents, de cercar revanxisme o de voler destapar odis; es tracta que puguem mirar cap enrere i entendre almenys allò que va passar. Comprendre el silenci terrible dels grans cementiris de Bernanos i admirar també el coratge de tots aquells que lluitaren per allò que creien, o que varen preferir no lluitar perquè precisament creien que era allò el que ells volien.

Hi ha un objectiu essencial en tota prospecció històrica d'aquests fets: amb el coneixement objectiu impedir que coses similars es puguin tornar a repetir mai més. Que el respecte a totes les persones i a totes les ideologies vagi per davant de qualsevol enfrontament i que la justícia i la llibertat regeixi la vida dels governs i de la gent.

Ja són pocs els sobrevivents que ens poden contar coses. S'ha d'aprofitar el temps, perquè els més joves de llavors ja són els més vells d'ara i estam davant la darrera oportunitat de salvar per a sempre aquesta memòria històrica. Això és el que en Benet ha salvat definitivament de Banyalbufar, com assenyalava en Jaume Albertí Picornell al pròleg en dir que en Benet ha fet a Banyalbufar un gran servei perquè representa -l'obra- una gran aportació a la història del municipi.

a) Significació espanyola

L'estat espanyol, sorgit de la monarquia borbònica del XVIII, sotragat en el XIX per la invasió napoleònica, la lluita civil i el desastre colonial, arribà a una situació d'extrema confrontació que instaurà el poder del general Franco i inaugurà una nova etapa històrica. Els moviments progressistes (liberals, republicans, socialistes, comunistes, sindicalistes i nacionalistes) foren derrotats per la confluència de l'extrema dreta amb l'exèrcit, amb el suport de l'Església. La Guerra Civil fa impossible un pas progressiu a la modernitat per via democràtica i ens posa en la circumstància d'haver de viure quasi quaranta anys de dictadura.

La Guerra Civil acabà violentament amb el moviment obrer i les forces d'esquerra, amb el liberalisme democràtic i amb la possibilitat de reconeixement de la personalitat de les nacions no castellanes.

b) Significació mundial

És la primera topada entre democràcia i moviment obrer amb el feixisme. És l'esclat d'un estat europeu, molt dèbil estructuralment, que anuncia l'esclat final de la segona Gran Guerra. És el camp de batalla on topen tots els romanticismes, totes les utopies i totes les il·lusions transformadores i deixen un riu de sang al seu pas, ensenyant aquella gran lliçó que cap idea val més que una vida humana, que qualsevol projecte polític aixecat a sang i foc és un projecte polític estèril. La Guerra Civil és una mostra de la irracionalitat moderna, de la crueltat, dels grans desastres del segle XX, que superaren certament qualsevol de les conegudes sèries de Goya.

c) Significació mallorquina i banyalbufarina

A Mallorca les coses eren ben diferents d'altres indrets de l'estat espanyol: un moviment obrer molt dèbil, una esquerra i un republicanisme minoritaris, una societat en gran part agrària amb el predomini característic dels sectors de la dreta tradicional i d'una Església molt poderosa. La Guerra Civil -ja ho havia estat la Segona República- és un fet extern a la societat mallorquina que no respon a cap dinàmica pròpia, ja que a Mallorca, en general, el predomini polític conservador era absolut, però així i tot ens toca de ple. És, a una escala diferent, el que passa a Banyalbufar, tal com ens ho explica *Banyalbufar: a l'ombra de la Falange*. El canvi de règim amb la instauració de la República deixa perplexos els sectors que detenen el poder local, els quals proven d'adequar-se a la situació republicana i, en adonar-se que això no és possible, opten clarament per la seva derogació.

d) La seva influència en les nostres vides

Vist d'una perspectiva general, el tall que es va produir va ser ràpid i profund. Els millors intel·lectuals quedaren emmudits. La virulència castellanitzadora, que tornava a identificar llengua amb imperi, va condemnar la nostra llengua a la marginació. La por i la grisor substituïren el debat polític i la lliure circulació d'idees. Entràrem a una llarga etapa d'obscurantisme i de pobresa econòmica i intel·lectual. Unes quantes generacions quedaren castrades d'un procés normal d'adquisició de cultura i d'hàbit de debat públic. Les associacions tancaren, les revistes deixaren de publicar-se i es passà a construir un estat burocràtic, jerarquitzat i antipopular. A Mallorca, poc més o menys, tot continuà com abans, com sempre, amb el menyspreu cap a la pròpia identitat, amb la por a la discrepància convertida en pauta de conducta. Fins que arribaren aquelles senyores i senyors rossos, amb calçons curts, amb la màquina de fotos penjada al coll, amb unes monedes tan diferents de la nostra, que tant bé anaven als qui veïeren aviat la transcendència del negoci turístic.

2. Banyalbufar en el segle XX

a) Un poble amb vida pròpia

L'estudi de les bases estructurals que fa en Benet és molt complet. Ens dona les claus precises per entendre la realitat política i els fets de la Guerra Civil. A Banyalbufar es veu una societat amb una important capacitat de transformació. Del vinyet es passà aviat a la tomàtiga i sempre es mantingué una notable prosperitat econòmica. El llibre descriu molt bé l'evolució de la propietat agrària cap a una creixent fragmentació, que permet

l'accés a la propietat a una part important dels pagesos, sobretot al llarg de les primeres dècades del segle XX. No debades *els anys vint, fruit d'aquest desenvolupament, Banyalbufar fou el primer poble en renda per càpita de l'illa*. Era una societat on el reguiu era important i feia possible una sociologia pagesa caracteritzada per un petit propietari emprenedor i sòlid, complementada per una gran propietat olivarera i cerealista i l'art pesquer, encara prou important.

Es veu un poble amb esperit propi que tenia mal conviure amb el caciquisme dels grans senyors, un poble actiu i obert a la innovació. No debades Banyalbufar va ser el tercer poble de Mallorca que tingué il·luminació elèctrica.

Encara és més destacable l'associacionisme agrari que caracteritzà la vida del poble. La Cooperativa de Consum i Producció de Banyalbufar (1914) i la Federació d'exportadors en són un bon exemple. A mi m'ha impressionat aquesta empenta col·lectiva, molt superior a la dels pobles més grans. En el llibre veim un poble dinàmic i ric, amb una vida política molt reduïda, encara que amb uns episodis prou interessants els anys vint: les tensions entre *el partit de baix*, conservador i auspicat pel Marquès de Campofranco, propietari de Planícia, i *el partit de dalt*, liberal, auspicat per Mateu Zaforteza, propietari de Son Bunyola. Sembla que amb el procés de transformació socioeconòmica que es va anar produint (l'accés a la terra de la pagesia) la influència caciquista dels senyors de possessió va anar minvant. En Benet senyala molt bé el procés de com s'anaren arrabassant les vinyes, s'amplià la zona d'horta i es construïren nombrosos safareigs. Tot això estava lligat a l'especialització en el conreu de la tomàtiga.

La gent del poble era tradicionalment monàrquica, conservadora i catòlica, i aquest procés de modernització de l'economia agrària encara va compactar més aquella societat entorn de la seva autoidentificació comunitària conservadora, oposada tanmateix als vents de canvi que bufaven de fora.

b) La Segona República

Sobre aquesta societat s'inscriu el fet de la proclamació de la segona República. S'ha de penjar la bandera republicana a un poble on no hi ha quasi republicans. Per això es produeix el fenomen -que trobam en altres pobles petits- del camuflatge republicà de persones conservadores, amb la finalitat de conservar el poder. Sembla que una característica del poder local de Banyalbufar és la seva continuïtat ideològica i sociològica, al marge dels canvis de règim. Els canvis es pactaven entre el mateix grup de pagesos benestants i propietaris; per això les lògiques tensions, com la dimissió del batle l'any 1933, són a l'interior d'aquest grup. Però l'administració municipal mai no pateix ni s'atura, i això és revelador de l'esperit dinàmic dels banyalbufarins. El llibre descriu com l'Ajuntament segueix actiu: el 1932 s'acabaren les obres de contrucció de clavegueram, per exemple. Es construïren uns rentadors i un escorxador. Breu, Banyalbufar, malgrat el seu conservadorisme majoritari, va saber aprofitar les condicions republicanes favorables a les iniciatives locals.

Malgrat el conservadorisme, el pes absolut de l'Església i la inexistència de forces republicanes reals, la República suposà també a Banyalbufar un notable augment de la participació i del debat polític. Es vulgui o no, en el període republicà s'inicià la modernitat política, entesa com a instauració de la pluralitat. Es creà el Partit Republicà Federal amb gent de dreta. El 1932 es creà la Unió d'Exportadors de la Tomàtiga. El 1933 es fundà la Unió de Dretes, mentre que l'esquerra i el republicanisme eren inexistents com a formacions constituïdes, i no en parlem ja del sindicalisme obrer. Pel cap alt hi va haver una vintena de joves simpatitzants d'Esquerra Republicana Balear, sense arribar mai a constituir-se en agrupació. La parròquia dominava absolutament la vida social del poble. Cal destacar la conflictivitat entorn de la supressió de l'escola de les nines de les monges.

El llibre conté un bon estudi electoral que reflecteix el domini aclaparador de la dreta i la marginalitat de l'esquerra. Com diu l'autor: *En resum Banyalbufar fou un feu inexpugnable de la dreta durant la Segona República*. El fenomen singular és que es tracta d'una dreta que no es troba confrontada a una esquerra local que quasi no existeix. Això permet que sigui quasi tot el poble el que, quasi sense enclotxes, s'autoidentifiqui amb les posicions de l'Església i del conservadorisme i facilita també una successió en el poder municipal més o menys ordenada, continuïsta en definitiva i bastant dinàmica.

c) La Guerra Civil

Amb l'aixecament els canvis reals en l'estructura del poder local són mínims. Ja no hi havia hagut constitució d'una Comissió Gestora del Front Popular, després de les eleccions de febrer de 1936. Però *el sistema d'elecció de batles i la composició del consistori, ocupat íntegrament pels membres de la Falange, anul·là el debat municipal com el que s'havia despertat i afavorit durant el sistema democràtic de la Segona República*. Se seguiren produint millores i obres públiques. Hi ha molt bona informació sobre les subscripcions populars, que ens mostren la realitat d'un entusiasme molt més matisat del que les aparences indicaven. No els féu cap gràcia a aquelles famílies pageses, que havien arrabassat de la terra, amb sang i suor, tots els seus béns, haver-se de despendre de les joies familiars o del camió que els assegurava la supervivència.

Pel que fa a la Falange, a l'ombra de la qual, com diu el subtítol del llibre, es mou la vida del poble, estaca la joventut dels primers militants i després l'altíssim percentatge d'afiliació: 147 persones el 1938 (el 19 % de la població). En tot cas, sense negar l'entusiasme a favor de Franco, el falangisme dels banyalbufarins, com el de la resta del món catòlic conservador mallorquí, també es tractava més de l'acomodació al nou règim, que no alterava massa idees i actituds tradicionals.

Es remarquen els problemes econòmics derivats de la guerra: pèrdua del mercat barceloní de la tomàtiga i problemes pesquers. En particular es descriuen molt bé els problemes de la pesca. En Benet ens diu també que l'economia pagesa dels petits propietaris hortolans va aguantar bé totes les dificultats.

La repressió, que en el conjunt de l'illa va ser impressionant i desproporcionada, va ser inexistente. *En el cas de Banyalbufar, però, el caràcter extremament minoritari dels elements republicans, la seva moderació i la poca o nul·la voluntat per part de les autoritats locals d'iniciar accions contra ells feren ferer que la repressió no es deixàs sentir en cap moment al poble*.

En definitiva el llibre que avui presentam és un llibre excel·lent que ha tingut esment dels detalls més mínims, fet des de l'objectivitat i de la feina científica. Un llibre de gran importància per al coneixement de la història de Banyalbufar, sorgit certament d'una profunda estimació del propi poble.

Com he dit, estam d'enhonorabona per un llibre molt complet, fruit de la feina d'un historiador competent i rigorós. Esper que continuarà aportant-nos altres treballs de tanta vàlua.

Enhonorabona a tots i molts anys! ■

MÀTIGUES AMNÈSIQUES

El Consell de Redacció

Dia 23 d'octubre, quan estàvem a punt de tancar aquest número, el president del Govern Balear Jaume Matas visità Banyalbufar. La Redacció fa la següent reflexió:

Totes les associacions de Banyalbufar varen tenir l'oportunitat d'esser-hi. Totes menys **MA'JIL**.

Alguns, com el president d'Amics de Banyalbufar, s'estranyaren de no veure cap representant de la publicació per cobrir la notícia d'aqueixa visita tant il·lustre, o per manifestar-li les nostres queixes al President sobre la política anti-Prensa Forana que el seu missus Jaume Gil porta com a senyera.

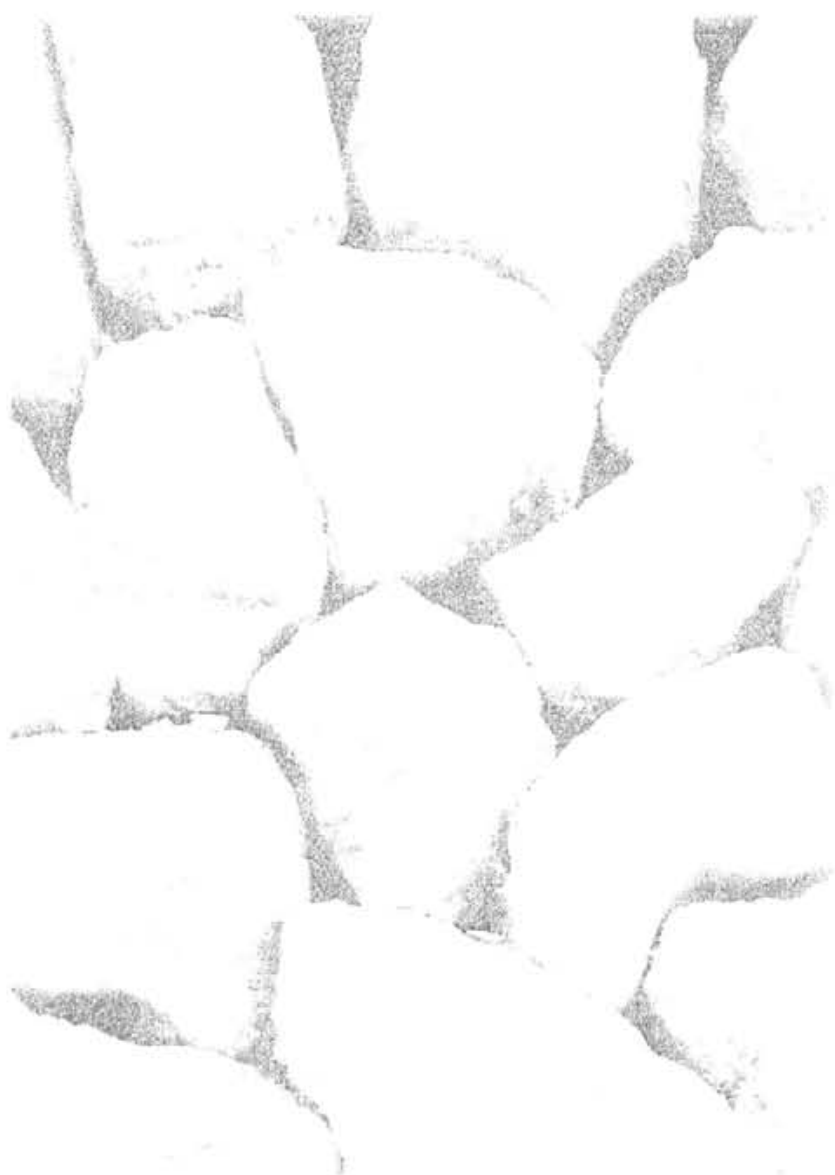
Benvolguts lectors, no vos heu d'exclamar gens si la vostra revista no hi va ser, ja que ningú ens hi va convidar.

De qui fou culpa? Dels de Protocol del Govern Balear, o de l'Ajuntament de Banyalbufar? Segons el Regidor de Cultura, del protocol del Govern Balear, però...

Ens ensumam que una altra vegada el nostre Ajuntament ens ha deixat de banda, ja que ni ens va avisar per escrit ni per telèfon, com així ho féu amb els Amics de Banyalbufar i segurament també amb totes les altres associacions.

Senyors de l'Ajuntament!!! Que no vos demanam ni un duro! Que teniu les planes que voleu!!! Que ens feim ressò dels vostres acords i discussions!!! Per què no ens teniu una mica més de consideració, i així potser vos alliberareu d'una espolsada més forta.

Ens agradaria que algú aclarís aqueixos reiterats oblits i agrairiem que, a partir d'ara, això no torni succeir. Més val, per ara, deixar-ho així.

LES FESTES DE 1997

Les festes populars són sempre un alto en el camí o, si ho voleu, un oasi. Per la senzilla raó que la gent fa un parèntesi en la seva vida de cada dia. Les festes són dies de diversió, aptes perquè tothom s'ho passi bé: infants, joves, adults i vells. Les festes potencien una dimensió important en la vida de l'home: la lúdica, i això significa fruit de la gratuïtat. Es fan les coses perquè sí, lluny de tot afany de guany o de profit.

Podem dir que un any més la gent de Banyalbufar s'ho ha passat bé. Això que sembla un tòpic no ho és tant des del moment que l'esperit lúdic no decau mai. I tot, gràcies al grup d'obriers de les festes que, sota la direcció d'en **Ramon Mondéjar** i en **Sebastià Ambrós**, omnipresents i incansables, no han estalviat esforços perquè les festes fossin un èxit. Permeteu-me que els esmenti: els germans **Bujosa: Bàrbara, Miquel i Sebastià, Na Magdalena de ses Cases noves, en Jaume Font, en Quico Jovani, na Tati Rosselló, na Maria José Tomàs, n'Albert Cànaves, en Pau de sa Taverna, en Toni "Comellar", en Toni de can Pico i en Francesc Vich.**

Una de les iniciatives bones va ser la d'animar els nins i adolescents de Banyalbufar a il·lustrar el programa de festes. El primer premi va caure en mans de **na Marina**, i així la seva parella de pagesos va il·lustrar la portada del programa i les camisetes commemoratives de les festes d'enguany.

MOMENTS ESTELARS DE LES FESTES

El pregó. El pronuncià **en Jaume Martorell i Cerdà**, exbatlle de Porreres i exdirector general de cultura de la Conselleria del mateix nom i actualment Director de la Fundació "La Caixa". Glossant un poema de la poetessa Mª Antònia Salvà, esmentà tot el que mou i suposa unes festes populars bo i fent al·lusió al caràcter específic de Banyalbufar. S'havia informat bé sobre el poble i el programa de festes. Aprofità l'ocasió per agrair la tasca dels obrers.

La pel·lícula de cinema. Es va projectar a la plaça el film *Matilda*, que narra la història d'una nina que fa entremaliadures de tota mena per desbaratar els plans d'uns pares estúpids i una mestra tirànica. Evidentment compta amb la complicitat d'una professora jove. Tot plegat molt americà i simplista. De tota manera la pel·lícula féu les delícies dels infants, i això ja és molt. Convindria trobar, però, altres pel·lícules tan o més divertides i menys ximpletes.

Jornada ecològica. Fou un encert fer venir uns joves que ensenyaren els infants a reciclar el material de deixalles: roba, paper, vidre, medicaments i piles. Els ensenyaven a fer una tria de les deixalles per dipositar-les en els contenidors corresponents i a recollir paper i roba per fer ninots divertits. Era el taller de deixalles. Els nins s'ho passaren molt bé, i les mares estaven ben contentes perquè els tenien entretinguts en coses de profit.

El sopar de carrers, animat i divertit amb gran abundància d'un bé de Déu de menges exquisides. Vas acabar amb ball com sempre. Llàstima del conjunt que hi actuava. Ens agradaria saber on varen aprendre de cantar i tocar, perquè l'afinació deixava molt que desitjar i de vegades costava saber quina cançó cantaven.

Qui va tenir la idea de la revanxa? Sota aquesta paraula enigmàtica, s'hi amagaven paquets de farina que anaren a parar als caps i vestits de les al·lotes. La feinada que tingueren més tard en rentar-se el cap. L'aigua barrejada amb la farina es convertia en pastetes, difícils d'esbandir.

El sopar dels vells consistí en una fideuà capaç de fer trencar el dejuni a un sant, com diuen les rondalles mallorquines. Certament exquisida la fideuà, gràcies un any més a la mestria d'en Jaume Xiscotet i la seva dona. Un detall curiós: enguany vàrem veure asseguts a les taules dels homenatjats individus que fins ara no havíem vist. Ja era hora que es deixassin anar de punyetes i participassin en la festa de tots sense prejudicis de tipus ideològic o vés a saber què.

La presentació del llibre d'en Benet va ser un autèntic esdeveniment. La plaça estava ben plena, i a la taula de presentació hi seien en Miquel Ambròs, que presentava l'acte, el batlle de Santa Maria -Mateu Morro-, el director de la col·lecció: *La Guerra civil a Mallorca* -Arnau Company-, el regidor de cultura -Ramon Mondéjar- i naturalment l'autor: en Benet Albertí. En feim esment especial en aquesta mateixa secció.

La nit de varietés no fou molt llarga, però intensa. És allò que diuen els castellans: *Lo bueno, si breve, dos veces bueno*. Des dels més petits, que obriren l'espectacle, fins Sister Act i les seves monges, que el varen cloure, donaren el millor de si mateixos deixant la vergonya d'actuar en públic per als més porucs. Al final en Miquel Ambròs va rebre un placa commemorativa en motius dels deus anys consecutius de presentació de l'espectacle.

Les berbenes ben animades. Aplegaren molta gent, sobretot la principal, o sigui, la del divendres. Enguany per primer cop no hi hagué cap incident desagradable. Tothom es va divertir i ningú no es va passar fent l'ase o armant brega. Que no sigui el darrer any. La diversió no ha de voler dir mai mal gust i "gamberrisme".

Molta feina i poc doblers, la coneguda obra de Joan Mas, fou la comèdia que posà en escena el grup de teatre del poble. Va ser certament l'obra que ha tingut més èxit a les festes d'ençà que el grup hi actua, sobretot perquè el temps va acompanyar sempre. Es veu que els actors van aprenent l'ofici, perquè varen estar, cadascú dins el seu paper, molt encertats. Estrenaren un nou equip de so que l'Ajuntament ha posat a disposició del poble. També s'estrenaven damunt l'escenari en Guillem Salleras en el paper de *Joan* i na Maria José, en el de *Tonyi*. Una vegada més donam les gràcies a en Biel de ses Cases noves, muntador de l'escenari amb la col·laboració dels actors. En Toni Font s'encarregà de l'equip de so i en Joan Lluís Vives, dels llums i dels efectes musicals.

LLISTA DELS GUANYADORS DELS TROFEUS DE LES FESTES

Campió del torneig de futbol Sa Tomàtiga, l'equip **Sense Nom**

Campió del torneig del Tomatigó, l'equip **La Fiore**.

Campions del torneig de truc, la parella: **Toni Rua i Biel Garí** (de ses Cases noves). **En Llorenç "Gran" i en Joan Salvà** foren la parella finalista.

Campió de ping-pong "senior": **Juli Bibiloni**, que juga la final amb son pare, en **Pep Bibiloni**.

Campió de ping-pong "junior": **Denis Albertí**, que jugà la final amb en **Tomàs jove de can Fontet**.

El final de festes va ser magre. És ver que hi hagué focs artificials, però mancà un espectacle com el que s'oferí l'any passat amb la nit de foc. Creim que els joves haurien de prendre's com un deure repetir i millorar cada any l'espectacle. Seria un excel·lent fi de festa.

AUCA DE SA FESTA

*Sa camia de ses festes
les farà molt més xalestes.*

FESTA DELS NINS

*Alça ses mans xamosa,
i sa mare ben gojosa.*

*Aquesta tela pintada
a sa nina no li agrada.*

*De tant de renou que sent
s'orella tendra es ressent.*

*En terra ben asseguts
no quedaran tan fotuts*

*Es nins alegres fan festes
enmig des blanc d'unes testes*

*Què és lo que sa nina veu
que s'ha de llepar es dit seu?*

SOPAR DE CARRER

*Per mi que aquesta gentada
ha pegat bona panxada.*

*Sona, sona, xeremiers,
quan tathom menja a voler.*

*Balla en Sebastià Ambrós
a esta fent es gambirot?*

SOPAR DES VELLS

*Sa gent gran també té un dia
de sopar i d'alegria.*

*Tots tenen taula parada
per menjar sa fuleuada.*

*Van ballant ses jorenetes
i s'ho miren ses velletes.*

DIA DE LA PATRONA

*Es músics van per la vila,
i sa gent que fa barrila.*

*Mentre s'estira es trombó,
sa flauta fa sa cançó.*

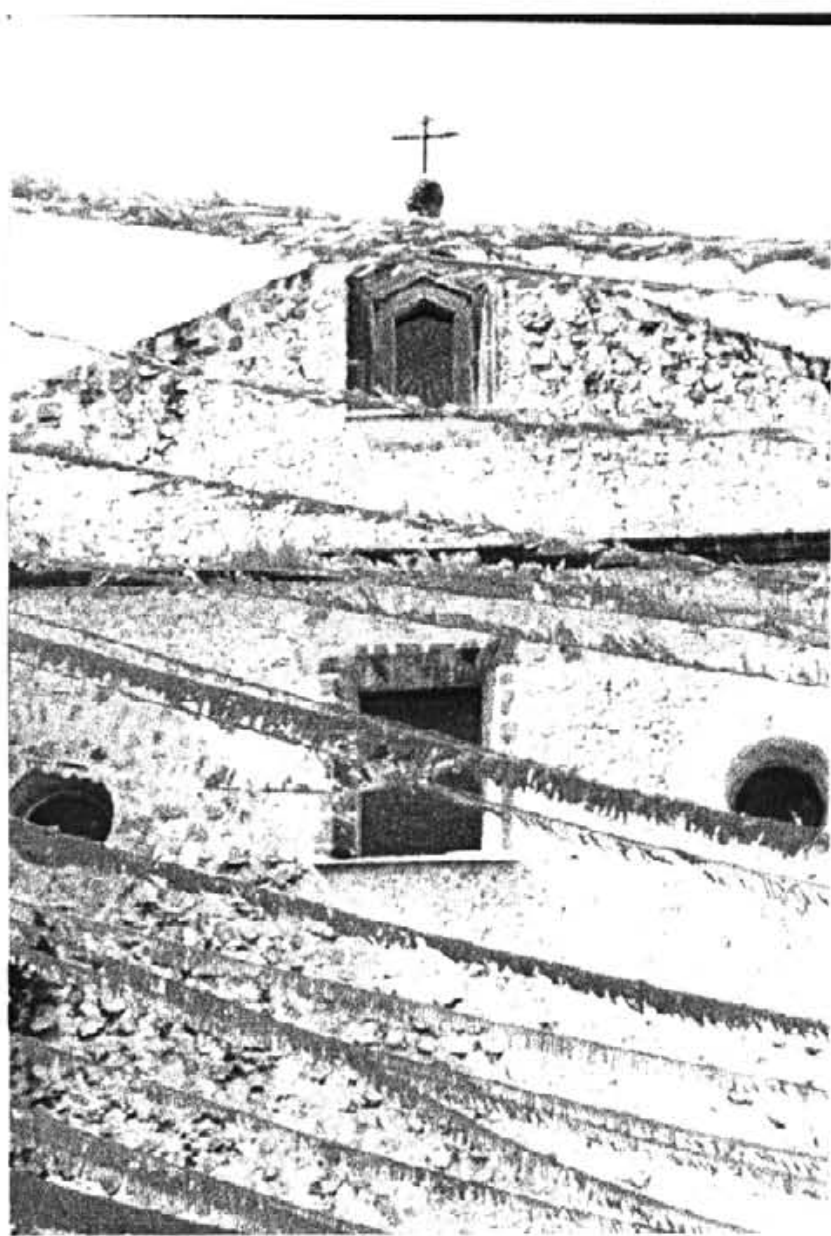
*La bateria feresta
ajuda també a fer festa.*

*S' autoritat va a l'ofici
sense tenir-ne desfici.*

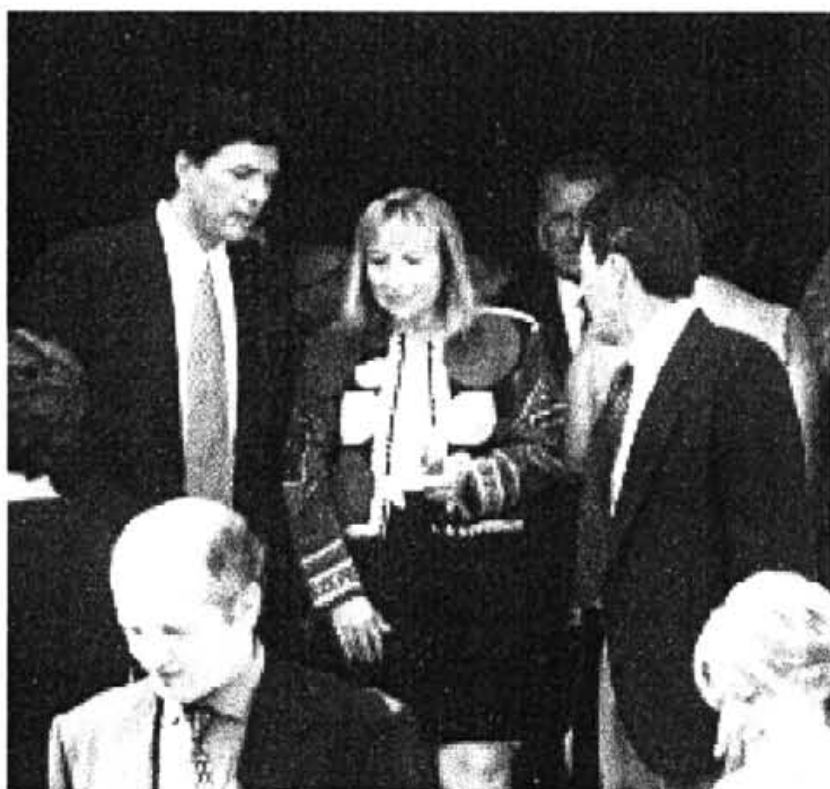
*Per què se queden enrera?
Per no oir missa sencera?*

*L'església engalanada
festeja avui sa diada.*

*Es batle s'ho està mirant.
Què és lo que està pensant?*

*S'oposició no hi és tota
com sempre, però rebota.*

*Per fer es número total
es cabo na hi falta mai.*

*Ara és s' hora des refresc:
un bon vi i un bon mossec.*

*Aquí veim en Miquelet
més content que un busqueret.*

*Unes senyores mudades
estan totes alabades.*

*I es jove que es ulls oculta
ha trobat sa nit molt curta.*

*En Fià, que canta o xerra,
enc que no tengui guitarra.*

ÉS POSSIBLE UNA TRAGÈDIA A SA CALA? ESTRONQUEM EL RISC D'UNA VEGADA!

Pep Bibiloni

El record que tinc de *s'Arenal de Banyalbufar* quan encara era nin és el d'una cala extraordinària, majestuosa, a vegades dolça i tranquil·la, d'altres inquieta i rugent, però sempre única, amb la remor constant de la font que neix enmig del penya-segat i porta una aigua dolça, fresca, superba, que cau com una dutxa dels déus sobre els cossos salats i tòrrids. Més enmig, la caiguda de l'aigua que ve de dalt de tot, on mor el torrent d'en Roig, i duu les aigües sobrants de la font de la Vila i de la del Cireral. A la vorera de mar, arena gruixada dipositada amb amor pel darrer temporal i al seu costat un gran matalàs de possidònia, o sigui: alga morta i plena de petits crustacis que boten pels cossos dels nins i dels joves que juguen amb la pilota o fan cucaveles. A mig camí de la Punta grossa, el port, al qual accedíem amb dificultat ja que havíem d'esquivar grans bassiots d'aigua de mar entre les penyes esllavissades del talús al llarg del temps.

Valoram com cal el que significa la cala dins l'entorn de Banyalbufar? Quin paper juga dins la riquesa del poble? Repercuteix en els establiments i comerços que viuen del turisme? Quin impacte té a mig termini? Què representa per a la imatge de Mallorca? On queda la nostra autoestima com a poble, quan observam que el temps va passant i no som capaços d'estroncar el deteriorament del nostre patrimoni comú? Recuperem d'una punyetera vegada un dels llocs més emblemàtics de tota Mallorca!

Els estudis geològics ja estan fets; per tant, no hi ha més excuses per ajornar la posta en marxa del projecte definitiu. Els tècnics actuaran si els polítics donen ordres. S'ha acabat el temps de la retòrica, ha arribat el temps d'actuar.

El primer que s'ha de fer és sanejar el talús i protegir els banyistes dels petits esllavissaments. Posar xarxes? Aquesta fase és molt barata i lleva els principals perills. No comprenem com en aquestes altures encara no s'ha fet.

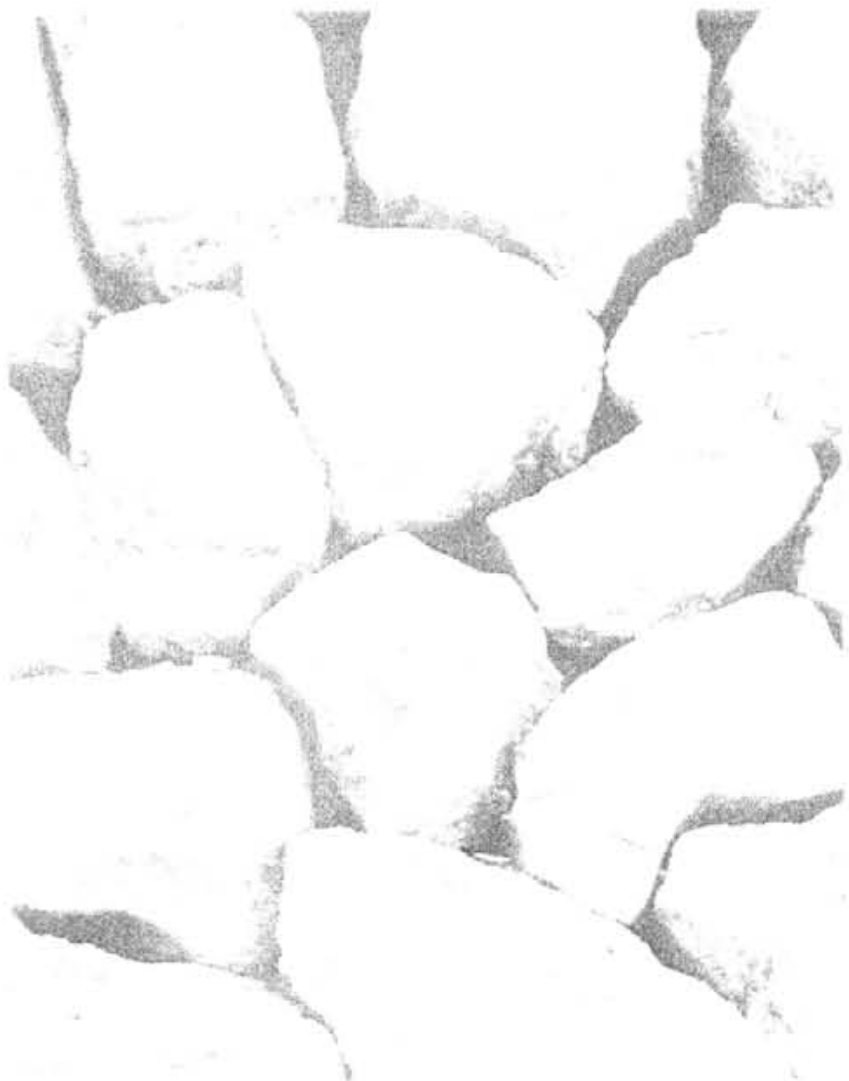
Segon: estabilització del talús. Després dels estudis geològics sembla que el més factible és estabilitzar-lo amb ancoratges, és a dir, amb un sistema que abarateix molt els costos pel que fa a les estimacions que es feren inicialment.

Tercer: regenerar la cala amb les transformacions adients a la vorera o dins la mar, com és ara, posar obstacles naturals, penyes o roques en llocs estratègics a fi que les ones, quan es retiren, dipositin el rebre i l'arena. (Aquesta part ha de ser estudiada pels tècnics de costes).

Finalment, cal millorar l'accés. Això vol dir conservar i rehabilitar l'escala i els molins d'aigua (segons informa la regidoria de Cultura, s'està duent a terme un projecte de restauració dels molins), protegir "es cós" i el seu entorn, recuperar la dutxa i poca cosa més. No sembla tan complicat, no és així?

Els polítics tenen la clau, perquè han de donar el vist-i-plau, han d'aprovar els pressupostos i fer executar els projectes. Els polítics són elegits pel poble perquè interpretin i executin el que el poble demana. Nosaltres hi tomarem anar, els ho explicarem tot de nou i exigirem a les administracions locals, autonòmiques i centrals el començament de les obres. **El sanejament del talús no es pot retardar més ja.** Aquestes iniciatives tindran tanta més força quants més avals tinguin; per tant, demanarem les signatures del hotelers, comerciants, restauradors, pescadors i altres associacions que donaran força a l'escrit enèrgic i clar que volem presentar a les autoritats.

Ah! Si teniu algun suggeriment, recordau que l'associació **Amics de Banyalbufar** està a l'abast de tothom. ■

CONVERSA AMB EN PERE SUÑER I BONET

Francesc Busquets

És veritat que és el capellà nou, però fa 43 anys que en Pere Suñer -en aquell temps D. Pedro- va estar en el poble dos anys i mig com a mestre. "Va ser una bona època -ens diu Pere- hi havia hagut don Damià, un gran mestre, però com que jo sabia música, férem un coro, férem teatre i al final de curs el férem molt interessant. La gent estava contenta".

Pere Suñer estudià de capellà quan ja tenia l'oposició feta. Actualment diu missa a ses Caputxines, fa catequesi i té grups de meditació Zen.

En Pere Suñer amb na Francisca de s'hotel

Què és el Zen?

No té definició. És una cultura del no-concepte.

Si haguessis d'explicar damunt la Trona què és el Zen, què diries?

Que venguin a practicar-ho.

Però què feis? Com és la pràctica del Zen?

És una manera d'estar i vas descobrint qui ets realment. La pràctica t'ajuda a trobar la teva realitat. Es tracta de deixar passar, de relativitzar els muntatges del pensament i contemplar-te des de la serenitat. Si et mantens serè, qualsevol situació que visquis t'ajuda que se manifesti millor el que ets realment.

Tot això què té a veure amb la religió cristiana?

Per a mi cristià significa obertura a una altra manera de veure i viure l'espiritualitat. Em complementa. M'agrada molt arribar al silenci interior. Quan has crescut en aquest silenci vius alliberat de renous i d'estrès. En l'espiritualitat cristiana, els hesicastes, que habiten el mont Athos, practiquen la pregària del cor a base de respirar a poc a poc i de repetir la frase o *mantra*. Sant Ignasi també parla de la respiració i els pares del desert aconsellen aquest ritme lent quan respiren. Un d'ells expressa: "Seu una horeta al matí, respira a poc a poc i deixa-ho passar tot i llavors viu el dia en serenitat".

En Pere seguirà treballant a Ciutat al monestir de les Caputxines, mantenint grups que practiquen Zen i dedicant-se a fer catequesi. Així que combinarà l'assistència a la parròquia de Banyalbufar amb un altre sacerdot. Aquest estiu ha cercat temps per anar a viure una experiència tot sol dins la muntanya, prendre part en una colònia de discapacitats i trobar-se amb grups que viuen la contemplació. Ha vingut impressionat de la colònia, on ha tocat en carn viva la vida d'un grup de nins i nines als quals has de donar el menjar a la boca i aguantar-los perquè puguin estar dins la mar, etc. La lliçó d'aquesta experiència ha estat aprendre a no queixar-se de les pròpies molèsties.

"L'AMOR ÉS REVOLUCIONARI"

El dia de la Patrona, vares dir al poble: "Les flors que el poble ha regalat a Déu, Déu les torna al poble. Veniu a recollir-les". Això va esser una entrada molt potent. Et consideres revolucionari?

No ho sé. Segons el que s'entengui per revolucionari.

Un poble que està avesat a uns altres costums, un detall com el de les flors és revolucionari.

L'amor és revolucionari.

El sermó que feres el dia de La Patrona em va agradar molt. Em va semblar que per primera vegada topava amb un capellà que era cristià de bon de veres.

(Riu) No vagis tan depressa! Em dol. Tenc molts de germans preveres que els veig i cosider millors.

Com has sentit el poble?

Molt bé. És un poble que ha evolucionat. Està al dia. Créixer és important. He recordat l'anunci televisiu d'un torró quan el fill torna a casa seva. Per a mi ha estat semblant, com si tornàs a casa meva.

Els meus ex-alumnes tenen de 50 a 55 anys i amb la majoria hi va haver una bona relació. Avui la gent està més desperta, és més realista. Aquella època de fa quaranta anys, com totes les èpoques, serveixen si se saben aprofitar.

En Pere parlant del fotògraf amb en Miquel Ambrós i Antoni Mora

Amb quines idees véns? Dus un programa de feina o véns a veure-les venir?

Més que dur un programa, oferesc un esperit. Un esperit no s'encaixona, ni encaixona ningú. És un moviment, per a mi, des de l'amor que escolta, guarda silenci, està present, impulsa i anima.

"ELS PARES, EN CERTA MANERA, OBLIGAVEN A FER INSTRUCCIÓ MÉS QUE EDUCACIÓ".

Quina part de culpa teniu els capellans que els joves no vagin a missa?

En tota convivència, tots som més o menys responsables de les problemàtiques.

En la qüestió que em proposes, sabem que els fills són conreu dels pares. Pot ser que els capellans, en lloc de celebrar, donam accent al ritualisme i no a la festa. No obstant, la major responsabilitat cau damunt els pares.

Record que a l'escola més que animar-nos a fer-nos persones, ens com obligaven a ser instructors. Bastants de pares gastaven en llibres, en

gimnàstica, en esports i això és molt bo; però descuidaven l'afectivitat dels fills. Avui és distint, però encara ens falta recórrer bastant camí.

Hi ha moltes famílies que van a missa i els seus fills no hi van. Per què?

Pot ser per reacció o per massa permissivitat. Hi ha hagut un mancament de qualitat d'autoritat i de pedagogia.

Els joves respiren un clima de bombardeig de diferents jerarquies de valors, de variades interpretacions i, encara que no ens ho sembli, cerquen i pregunten.

L'Eucaristia, la missa, no seria tan monòtona i tan poc atractiva si la comunitat que hi participa fes de veres una festa.

No creus que hi ha joves amb bons valors com solidaritat, justícia, pau, etc, que no van a missa i en canvi hi ha altra gent que va a missa cada dia i en sortir critiquen els qui no hi van?

Sí, sí, sí. S'ha donat abans. Avui no tant. Els pares creients es dolien que uns valors tan apreciats no siguin viscuts els fills.

Quins són els vertaders cristians. Els primers o els segons?

Són humans els qui estan de part de les persones. El que fomenta Jesús és la voluntat de ser, de créixer des de l'amor.

Els qui creim en Jesucrist ens hem d'abocar als altres, creients o no. Si hi ha entre els homes un diàleg correcte i respectuós, ens ajudam a madurar.

Què es podria fer per poder tornar omplir les esglésies? Un pla de màrketing, per exemple?

No. Un pla de màrketing mai (riu). El que el Crist va fer era viure intensament l'amor als altres, i aquest estil va despertar els adormits i féu ressuscitar els qui vivien com a morts.

Hi ha un acudit d'en Cortés que diu: "Sant Francesc d'Assís prega a Déu Pare: Allà on hi hagi guerra fes-me instrument de pau. Allà on hi hagi un eclesiàstic deixau-me posar-hi un humà". Crec que aquest és l'accent del camí. Quan seré més humà -és el llenguatge universal- puc contagiar. Més que omplir temples hem d'associar cors.

Els joves volen un model autèntic, no un tipus que damunt la trona diu una cosa i llavors fa una altra...

Els joves necessiten models en el seu procés de creixement; però els més propers i significatius són els seus pares. Endemés, sempre va bé recordar que el profeta que anuncia la paraula no sempre està a l'altura de la Paraula que proclama.

El poble ha de saber que jo he de predicar el que Jesús feia i deia, però no pot oblidar que no sempre estaré a l'altura d'aquest Bon Jesús.

"Pregant i entregant-se a la tasca evangèlica es pot integrar la manca de vida sexual"

Quina és la limitació més forta d'un capellà?

No ho sé. La soletat, per ventura.

Jo sempre he pensat que un capellà té molt difícil complir amb el sisè manament. La sexualitat és una energia molt potent. Si no ho fos, ja s'hagués acabat el món. Com han pogut solucionar aquest escull?

Amb la pregària, amb la tasca evangèlica. Això no equival a sublimar, com diu en Freud. Quan un s'entrega per amor al poble, et satisfà i t'omple. La

pregària ajuda. Sant Pau deia: "Qui es crema que es casi". Per tant nosaltres tenim el carisma de no cremar-nos.

Sexualitat no és únicament genitalitat. Hi ha qui redueix a sexe coses que superen el sexe. La sexualitat té a veure amb obertura, comunicació, goig per l'entrega.

Sí, però, l'energia concreta de la reproducció, que Déu va fer molt potent perquè no es perdés la raça humana, els capellans la teniu igual. Aleshores de jove degué ser una lluita grossa. Per una banda predicar que no i per l'altra sentir que sí. Com te'n desferes?

Es tracta d'integrar constantment aquesta energia. Tu, que practiques Zen, saps que els joguís i zenistes transformen, mitjançant l'autodisciplina, l'energia sexual en energia espiritual. M'he trobat amb artistes que romanien cèlibes per dedicar-se exclusivament a l'art. Desconec si llavors eren castos o no.

Aquesta constatació m'ajudava també a la meua opció. Si decideixen viure cèlibes per dedicar-se prioritàriament o exclusivament a un quefer, nosaltres ho feim per amor i servei al poble de Déu. Però el que passa és que en el fons de tot hi ha una crida. És un do.

"SEMPRE QUE HI HA PROBLEMES EN EL MÓN, DESCARREGAM LA NOSTRA RESPONSABILITAT EN DÉU"

Per què Déu, que és amor, bondat, llum, pau,... etc, permet tant i tant de sofriment com hi ha en el món?

Sempre que hi ha problemes en el món, descarregam la nostra responsabilitat en Déu, quan és l'home que ho ha de resoldre.

Per què hi ha fam en el món? Saps que s'han tirat a l'Atlàntic tones de plàtans i no els han enviat al lloc on pateixen fam. Es destrueixen aliments per mantenir els preus.

Tu tens tres fills, no? Els faràs créixer en autonomia, llibertat i decisió. Seria una intromissió que Déu constantment ens digués què hem de fer. "Estimau-vos els uns els altres". És el missatge del Bon Jesús.

Ens estimam més guardar, acumular i retenir que compartir.

Que és la felicitat?

Crec que és estar bé amb un mateix, però no com un individualista sinó com una transcendència. No solament estar bé dins un mateix sinó obert cap a fora. Aquell que viu harmònicament amb l'entorn.

"ELS JOVES HO HAN TROBAT QUASI TOT FET, EN CERTA MANERA"

En Pere i jo ja duim prop de mitja hora parlant. Mentrestant, davant Son Tomas se sent una molta gent que crida i fa bulla. Són els joves del poble que es dedicaren a fer-nos passar unes bones festes de la Patrona, que han dinat plegats. Aquest trull fa tornar la nostra conversa al tema dels joves i dels vells.

Com es pot entendre que aquests joves que han dedicat una part del seu temps a fer unes festes per aquest poble siguin criticats pels vells, pel fet de no anar a missa?

Una cultura no és un vestit, és una pell. Un vestit és bo de canviar, la pell no. Per tant, a certes persones, que visqueren un moment històric, pastat per totes les institucions d'una manera determinada, canviar els suposa molt. Si no es fa amb pedagogia, amb molt d'afecte i detall, hi ha gent que sofreix moltíssim i no en pot sortir. Hi ha tipus humans que han de fer un esforç sobrehumà per passar a un altre nivell. La gent jove mai no podrà entendre els passos que vàrem haver de fer nosaltres per poder créixer. Quan hi va haver el canvi tan radical -una passa en el passat i una altra en aquest present-, vàrem haver de fer grans esforços. Ells ho han trobat tot fet, en

certa manera. Jo escolt els vells perquè tenen la saviesa de l'existència. Ells et poden dir: "Pere, alerta amb...".

Prest o tard rebràs el resultat del camí que has pres. Un vell sa t'orienta respecte el que és essencial. Abans t'he dit que a ells els dol veure abandonats uns valors que són de l'home, no d'un grup específic. Els joves m'encanten perquè galtegen el que es cosifica. Cal escoltar les generacions. La gent jove censura quan els limiten. Més tard, quan són pares, fan el mateix.

Treballar per fer una nova persona que abraci les arrels dels vells i l'empenta dels joves és una aventura i un repte molt apassionant.

"TOTS ENS MOVEM PER AMOR: VOLEM SER ESTIMATS I VOLEM ESTIMAR"

Jesús ho basa tot en l'amor. Els capellans damunt la trona diuen: "Vos heu d'estimar, germans, els uns als altres", però estimar no és fàcil...

Si és difícil, és perquè l'hi feim. Abans t'he dit que a l'escola em sentia més empès a ser instructor (I.G.B.) que no educador (E.G.B). Els programes i pares ens donaven pressa. Parl des de l'experiència del meu passat.

Més que donar coneixements -que són ben necessaris i útils-, hem de fer persones. Així educam en els valors que no passen: l'autoestima, el perdó, la comprensió, compartir, la gratuïtat i un llarg etc. Aquests valors fan una convivència pacífica, alegre i engrescadora. Si tots posassin flors als balcons i finestres no tindrien els pobles un altre color? Si vivim l'amor no viurem tots més bé?

I els cristians, tu creus que realment ens movem per amor?

Conec moltes persones que estan ben oberts als altres. Qui sempre ho guarda tot per ell, es queda tot sol amb si mateix, i això és pobresa. Quan ho comparteixes tot amb els altres, ets més madur i desplegues com un ventall les teves capacitats. En una paraula, et realitzes, et potencies més.

Et veig molt optimista.

Ho solc ser molt. Les persones creixem, i això és un goig. Molts avui es consideren ja ciutadans del món, habitants de l'aldea global i fills de la Terra. Catòlic vol dir universal. Per tant, nosaltres, que ho som almanco de nom, hauríem de llevar tota la pols que duu aquesta paraula. Crec que, si ho fèssim, ens sentiríem més units i no distants. Hauríem de treballar més per cercar la integració que per defensar-nos dels altres. Qui estima ho fa. Qui estima és amor. ■

En Pere després de l'Eucaristia quan féu tornar les flors al poble

FRASES A DESTACAR

Vostès gasten duros anant a fer exercicis físics, comprant llibres, i no gasten temps en desenvolupar l'afectivitat.

Jesús fomenta l'actitud de créixer. Tots els qui creim ens hem d'abocar cap els altres, sigui o siguin creients.

El poble ha de saber que jo he de predicar el que Jesús ha fet, però també ha de saber que jo no sempre estaré a l'altura d'aquest Bon Jesús.

La gent jove mai no podrà entendre els passos que vàrem haver de fer nosaltres per poder créixer.

Un vell sa és aquell que t'ajuda a dir-te el que és essencial de la vida.

Els joves m'encanten, perquè tot el que és cosificat ho galtegen.

L'escola hauria de treballar molt més els fonaments de la persona: diàleg, aturar-nos, asserenar la gent, donar-los autonomia, confiança en si mateixos.

L'Amor és difícil perquè és un sortir de tu per dialogar sempre amb l'altre i no de boca, sinó d'existències.

La persona que tot s'ho guarda per ell, té poc. Només es té a si mateix. En canvi si dónes et torna el cent per u.

Hauríem de llevar tota la ppols que duu la paraula catòlic. Crec que ens trobaríem més units i no tan distants.

El perdó ho integra i cura tot. Quan jo perdon qualcú, em perdon a mi mateix.

MEMÒRIES D'UNA GUERRA (I)

Entrevista a l'amo en Biel Tomàs Bosch -Fuster-
Benet Albertí Genovart

Com a complement al llibre *La Guerra Civil a Banyalbufar. A l'ombra de la Falange*, començam a publicar a *Ma'jil* la major part de la informació oral que es va fer servir per confeccionar l'esmentat treball. D'aquesta manera, el material recollit no restarà inèdit i tindrem coneixement de la visió particular d'alguns banyalbufarins i banyalbufarines sobre el conflicte bèl·lic que assolà l'Estat espanyol, als 61 anys del seu inici. La primera de les entrevistes és a l'amo en Biel -Fuster-, nascut a Banyalbufar el 8 de desembre de 1915, i fill de Bernat Tomàs Albertí, agricultor i jutge municipal, i d'Elionor Bosch Fiol.

Qué recordau de la proclamació de la Segona República, el 14 d'abril de 1931, a Banyalbufar?

De sa República no me'n record. Sé que hi havia un Ajuntament i vengueren uns de Palma per formar un Ajuntament provisional. No hi va haver molta de cosa, perquè a Banyalbufar casi tots érem de s'esglèsia.

Quins partits hi havia en temps de la República?

Aquí no es varen formar partits. Hi havia Can Bernat: en Miquel n'era un fill, en Bernat -Nyoc- un altre. Allà no és que hi haguès res format, però era un cafè, i en Bernat era com es jefe dels esquerrans. Noltros érem com una pandilla de 10 o 12 i anàvem an aquest cafè i dèiem que es nostro jefe era n'Azaña, perquè en aquell temps era ell. Abans sentia a dir que amb sos vots hi havia llios, quan era petit, però llavors va venir sa guerra i tots mos ajuntàrem. Quan jo era petit, hi havia un partit de pescadors i un de terrassanos. Si no eren pescadors i no tenien barca, idò eren terrassanos, i els qui tenien barca i eren de la mar eren els pescadors. Mos dúiem una mica d'antipatia. No és que fos molta de cosa, perquè se pensaven que es terrassanos eren més rics que els pescadors i no era ver. Era al revés.

Can Font era des terrassanos i Can Bernat des pescadors. Més tard tots els de can Bernat passàrem an es café de can Llorenç -Pep-, perquè era més modern i més aprop. Jo era de sa part des pescadors. Però això de republicans, vaja, jo mai he estat de cap partit. Sempre he estat des partit que governa. Que hi havia n'Azaña, idò d'ell; que hi havia en Gil Robles, idò era d'ell. Jo no som contrari a ningú.

Qué va passar amb la revolta a favor de les monges?

Mon pare, Bernat Tomàs Albertí, era es jutge, i noltros teniem una finca a sa Costa. Quan fèiem feina me va dir: "No sé que passarà avui, volen treure ses monges i han de venir de Palma". I mon pare se'n va cap es poble i jo com que no anava de lio me'n vaig anar per sa siquia de dalt. De damunt can Fura veia sa Canal amb una gentada, i dic: "Que passarà avui que tots s'han tornat locos!" I devers migdia, quan vaig dinar, se n'havien anat. S'horabaixa tomaren.

Quines activitats fèieu els joves que anàveu a can Bernat?

Noltros, 8 o 9 joves, s'any 1936 armàrem una finca a sa Pedra de s'Ase a ses Figuerasses. Tots teniem bicicleta i no teniem cap cèntim i vàrem dir que una manera de fer doblers era si anàvem a n'aquella finca i sembràvem tomàtigueres i anàvem tots a can Bernat. En Gaspar, que era molt amic nostre, mos va donar tot lo que necessitàvem i ho va cobrar quan anàvem venent ses tomàtigueres. Es dissabtes horabaixa i es diumenges dematí anàvem a sa finca a fer-hi feina i en Biel -Coix-, es meu cunyat, venia de Palma per sa bulla d'anar a cavar i sembrar. Va estallar es Moviment i com que noltros es dissabtes anàvem a romandre allà, quan va entrar es Moviment, mos varen dir que no volien que hi anàssim. I noltros vàrem dir: "I què!, si noltros no feim res!". I varen dir: "Idò bé. No heu d'encendre cap misto ni foc de res". I mos deixaren anar però anàvem ben alerta de no encendre res per mor de s'aviació. Però no és que fóssim d'aquest partit; érem al-lotots. Ah!, no t'ho he acabat de dir. Ve es mes de juliol, entra es Moviment i tpt d'una començaren a demanar quinta per en Bernat -Menut-. En Pedro -Xiscotet- va ser es segon, i al cap de 7 o 8 dies vàrem ser 4 més de quinta. Aquesta finca va acabar en no res. Mos anàrem tots a files.

Qué va passar a Banyalbufar el dia de l'aixecament militar, el 19 de juliol de 1936?

Aquí no varen fer res. Varen venir de Palma i varen canviar s'Ajuntament. Aquí ja hi havia un partit de falangistes abans des Moviment i, com que jo no ho era, a mi no me cercaven enlloc. Lo que llavors, degut a ses circumstàncies tanmateix mos havíem de fer milicians, i tots mos férem falangistes. Per cert, vengueren es rojos a Manacor, mos agafaren a tots i mos hi dugueren.

Com va ser l'anada dels falangistes de Banyalbufar al front de Portocristo?

Res, vengueren i varen dir: "Tots es falangistes de primera línia a sa Casa de la Vila". I l'amo en Lluís -des Casino- va dir: "Me pareix que són males notícies, tenc por que no vos venguin a cercar per anar an es frente". Cent punyetes! vaig dir jo. I bé, a noltros, com que érem joves, casi, casi mos era igual, m'entens? Agafen un camió i mos n'anàrem 18.

Qui éreu els que vareu anar a Manacor?

Els falangistes de primera línia: en Pedro -de sa botiga-, que va venir per mi perquè era es jefe de milicies, en Biel -Massot-, son pare de na Margalida -de cal Tio- i es seu germà Joan. Aquests eren els més vells i en Jaume -Queso-, perquè tots els altres deviem tenir una vintena d'anys. Es més petit era un germà de sa dona d'en Toni -Po-, en Moranta, que tenia 17 anys, s'únic que mataren. Anàrem allà (bé tot era cuento), i això era es diumenge a vespre i mos anàrem a sa Casa des Poble de Palma on hi havia s'armament. Mos daren un fusil -qui més qui menos no n'havia vist cap mai-, una manta i unes cartutxeres plenes de bales. Amb un altre camió anàrem cap a Manacor. Arribam es dilluns a Manacor i a cada casa teniem per menjar, però llavors, després de 4 dies, ja no en tengueren de menjar. Mos manteníem perquè els ametlers anaven carregats i tot lo dia encetàvem metles.

Al cap de poc temps, 3 o 4 dies, varen venir es avions comprats d'en March i noltros estàvem enfronts des rojos. Mos daren s'ordre de prendre es Puig on estaven es rojos, i varen venir es avions a bombardejar es puig i quan assaltàrem es puig de Son Corb ja no trobàrem ningú. Llavors a sa davallada de sa muntanya ells se feren forts a dins una possessió i hi havia unes mates altes. Es jefes, que eren els carabiners, varen cridar: "¡Cuerpo a tierra!", i tots mos tiràrem en terra. Ses metralladores segaren ses mates i noltros mos salvàrem perquè sa muntanya feia com un escaló. Però a n'en Sebastià Moranta, amb una bala explosiva, el mataren just devora jo, que

duia una bandera pes avions, per sebre si eren rojos o si eren nacionals. Vaig tenir sa sort que no em tocaren i en Sebastià -de de cal Tio- també el feriren. En Sebastià Moranta, tot es temps que estava allà mal ferit deia: "Ai sa meva padrinal!", perquè ell ja se veia sa mort i va morir pes camí. Després, quan es rojos ja se n'havien anat, un barco de guerra, es Jaume I, va començar a disparar fent explotar els explosius a l'aire. Una bomba va explotar devora noltros, que anàvem a cercar aigua.

Quins eren els milicians del poble i on anaveu a fer guàrdies?

Hi havia Falange de primera linia i de segona. Hi havia requetés i un partit que noltros li dèiem de sa ratjoleta. A s'uniforme duien com un escut [milicies d'Acció Popular]. De requetés a Banyalbufar domés n'hi va haver dos. Hi havia un guàrdia destinat aquí. Varen venir dos nebots seus a estiuejar, el Moviment els va agafar aquí i tots dos se feren requetés.

Tots els qui eren de s'edat militar fins als vells es feren milicians, perquè mon pare també ho era. Anàvem a fer guàrdies, i a jo em va tocar a cala Gata. Érem 7 i teniem com un cabo i mos anàvem a cercar s'arma a sa Casa de la Vila, perquè noltros no la teniem. Te donaven ses cartutxeres i d'aquí mos n'anàvem cap a cala Gata i rellevàvem sa guàrdia que hi havia fins a l'endemà que venien a rellevar-te a tu. També anàvem a sa Pedra de s'Ase, an es Puig des Mollí, a sa Torreta i cada grup tenia un carabinero, ja que anàvem mesclats amb sos carabineros. A sa Casa de la Vila hi havia dos milicians més vells que feien guàrdia.

Te puc contar una anècdota de lo valents que érem. Féiem guàrdia a cala Gata i un dia que feia brusqueta es vigilant va entrar dins sa caseta perquè teniem un foc encès. Tots jèiem però sense més ni menos vàrem sentir: "Tupl, tupl, tupl!", i en Tià -de cal Tio- diu: "Callau tots! Això són es rojos que han desembarcat i noltros no mos n'hem donat compte!". I vàrem començar a dir: "Surt tu, surt tu i surt tu", i ningú volia sortir i per mi que va ser son pare d'en Tolo -Ditet- que va ser es més coratjós es qui va obrir sa porta i va cridar: "¡Alto, manos arriba!". I va ser un ase!, que se passejava per allà i va venir a n'es portal perquè devia sentir xerrar.

Qué va passar amb la falsa alarma de desembarc a la Pedra de s'Ase?

Noltros aquí dalt enfilàvem tomàtignes a un porxo que encara hi és. Jo tenia una tia, una de can Gulla, perquè mumare era de can Gulla, i aquesta germana de mumare era casada amb un carabinero que estava aquí. Començaren a fer senyals que hi havia barcos de desembarc, i, fiet, tot es poble per amunt mentre se posaren tocar ses campanes. Tot es poble estava alçat. Tant com anaves a sa Casa de la Vila te donaven un fusil i amb es camió cap a sa Pedra de s'Ase. I aquesta tia meva deia: "Ai, ja hauran mort en Gildo!" Es seu cunyat carabinero nomia Gildo, que aquest dia estava de guàrdia a sa Pedra de s'Ase. Jo vaig anar amb sa bicicleta i quan venia la vaig trobar plorant i que s'anava a peu i me diu: "Ja l'has vist mort?" Jo dic: "És que jo no he vist ningú! Ni rojos ni cap banyalbufarí! I el tio està tant tranquil allà". "I qué dius?" -va dir ella. Al final no sé si va ser una llanxa d'Andratx que havia passat. Havien donat s'alarma des del Rafal.

Com va ser la donació d'or per el Moviment?

La donació va ser voluntària, no te forçaven en res. Te deien i te tornaven a dir que era per comprar armes i que tanmateix mos matarien i es qui va tenir més por en va donar més. Jo no en vaig donar perquè no en tenia.

Què va passar als republicans d'esquerra a Banyalbufar?

En Mateu -Mete- era banyalbufarí, però era a Palma. A Banyalbufar no varen dir res a ningú. A en Bernat -Nyoc- i a tots els qui tenien es batxiller, els feren alferes. Varen anar a cercar els antecedents que tenia i se trobaren que era d'Esquerra Republicana. Però llavors demanaven an es batle, an es capellà i an es jutge informes, i tots els daren bons. Perquè a Banyalbufar partits forts que permetessin dir: "Jo som d'esqueres", no n'hi havia.

Quants de banyalbufarins vareu anar als fronts de la Península?

Casi, casi hi vàrem anar tots. Noltros mos n'anàrem com a voluntaris a Falange marítima. Anàvem amb barques de bou, a les quals a Galícia havien posat un canonet. Demanaren voluntaris per anar amb aquests barcos o per anar a vigilar per dins sa badia de Palma. A en Pedro -Xiscotet-, en Nofre, en Joan -Cubano- i un d'Estellencs, en Vallespir, a tots quatre mos feren embarcar. Féiem vigilància 3 o 4 hores en sa nit per dins sa badia per si venia cap roig. També vigilàvem els pescadors perquè no fugissin, ja que

un roig podia fugir d'aquesta manera. Jo vaig ser sergent d'infanteria de marina. A sa Península no hi vaig anar. S'infanteria de marina era per fer un desembarc darrera ses línies. Vàrem anar a Vinarós i hi estàrem un mes. Va passar que assaltaren l'Ebro i ja no hi intervinguèrem. I amb set barques de bou i un veler carregat de municions anàrem an es moll de Barcelona.

Als pescadors de Banyalbufar, també els vigilaven?

Podien anar a pescar tot lo dia, però els posaren un horari. No se feien més lluny de sa pesquera des calamar perquè els vigilants de terra els poguessin vigilar. No podien anar més enfora d'una milla o dues. Havien d'anar a rem, i fins que la cosa no es va normalitzar, al cap de tres o quatre mesos, no varen deixar pescar a motor. Per cert, un dia n'hi va haver un que fou rescatat. Don Miquel, el comandant militar, va anar a cercar els pescadors més forts, que anaven a rem. En trobaren un que havia fuit de Vinarós i bogant va arribar fins aquí davant amb un botet. Com que va acabar ses forces, anaren a cercar-lo.

Quina funció tenia el Comandant militar al poble?

Es jefe militar era don Miquel Llinàs Quetglas. Ell era es jefe de Banyalbufar i era tinent perquè tenia una estrella de sis puntes. Era un poquet recte però noltros no l'escollàvem molt. ■

**NA BÀRBARA KLEIN
UNA DONA APASSIONADA**

Miquel Ambrós

A principis d'agost, quan la calor afeixuga les parpelles i empereseix el cos convertint-lo en un pilot de merenga, ens acostam al xalet d' "Es Terror", on Na Bàrbara Klein ens espera. Li mantenim el llinatge de fadrina, perquè així la coneixen al poble tant més que el seu llinatge de casada és una mica enrevessat. A més, na Bàrbara, des de la mort del seu pare, el Sr. Eric Klein, ha esdevingut el personatge central de la família fins al punt que els seus fills són els fills de Na Bàrbara, com també el seu marit i germà són anomenats en funció de la seva relació amb ella.

Na Bàrbara és una dona menuda, de rialla fàcil i mirada incisiva com si et penetràs més enllà de l'aparença, o torbadora com si t'embruixàs. Tota ella és nervi i energia. Histriònica i expressiva, com tota actriu que estimi el seu ofici, fa la impressió que la línia que separa la vida real de l'escenari és tan tènue que molt sovint s'esborra. Llavors, quan això passa, l'espectacle comença: la seva cara i el seu cos expressen tota una gamma de sentiments i emocions: un humor càustic, un enuig incontrolat que pot arribar a desfogar-se en llàgrimes, una tendresa quasi infantil o una passió arravatadora. És el seu món interior que la desborda i -crec jo- la convertiria sobre l'escena en una Lady Macbeth terrible, capaç d'arrencar l'horror i l'aplaudiment del públic.

Na Bàrbara s'ha maquillat i arreglat els cabells a petició del fotògraf Rudi Finkes, amic i compatriota seu, que li féu de testimoni quan es va casar. Es veu que ella té ganes de parlar.

Na Bàrbara vista per ella mateixa

M'agradaria que et presentassis als lectors per si ha algú que encara no et coneix

- Vaig néixer a Alemanya ara fa 55 anys. Som actriu de teatre sobretot. També he fet cinema i televisió. Ara visc a Viena. El meu marit, en Dietrich o *Didi* és també actor i director de teatre, la meua filla Nelle és actriu i el meu fill Set estudia dret. Esper que en dos anys haurà acabat la carrera.

De petita volies ser actriu? I, si no és així, quan i per què vares triar aquesta professió?

- De primer volia ser advocada com mon pare, però ell va trobar que l'advocacia no feia per a una dona. He de dir que que un advocat té molt en comú amb un actor. Tant l'un com l'altre sempre han de procurar convèncer el públic, i l'advocat sovint es veu obligat a representar un paper com un actor.

Vaig decidir-me a ser actriu relativament tard. Vaig començar cantant cançons de moda i per aquesta raó sovint havia d'intervenir en shows televisius que m'obligaven a actuar i a moure'm bé davant les càmeres. El món de la televisió em dugué al teatre, i així vaig escollir la professió d'actriu.

Quants personatges de teatre has estudiat i interpretat?

- Fa una trentena d'anys que estic ficada en el teatre. Jo diria que uns tres-cents.

Quins són els personatges que t'ha agradat més d'interpretar?

- Depèn bastant de l'edat. Actualment estic interpretant obres de Tennessee Williams, un autor pel qual sent un afecció especial. He intervingut en les obres següents: *De sobte el darrer estiu*, *Mistress Venables*, *El dolç ocell de la joventut*, *La nit de la iguana*.

Quin paper t'agradaria haver interpretat i no ho has fet per les raons que sigui?

- *La senyoreta Júlia* de Strindberg, el personatge de Nora de *La casa de les nines* d'Ibsen i en general el teatre d'aquests dos autors. Per qüestions d'edat no puc ja interpretar aquests personatges. Per què no ho vaig fer quan era més jove? Per la senzilla raó que llavors es representaven poc les obres d'aquests autors ja que eren considerats poc moderns. També m'agradaria molt fer algun paper en les obres de Txèkhov.

A l'introducció d'aquesta entrevista he dit que, al meu parer, series una bona Lady Macbeth. Què en penses?

- (Fa una rialla de satisfacció) Potser sí, però ja som massa vella per al personatge de Lady Macbeth. De tota manera sempre m'han agradat molt els personatges de les grans heroïnes del teatre. Encara ara record amb quin delit vaig fer el paper de Medea.

De tota manera sempre m'han agradat molt els personatges de les grans heroïnes del teatre.

Has rodat pel·lícules o telefilms?

- Sí. No fa molt vaig fer cinema amb Na Maria Schell i he intervingut alguna vegada en sèries de televisió. De tota manera dins el món del cinema no hi ha papers per a dones de la meua edat. Per això em dedico només al teatre.

Ara m'agradaria posar-te algunes qüestions personals. No cal que les responguis totes si així ho vols.

La teua virtut principal.

- La lleialtat amb la meua família i els meus amics.

El teu vici més evident.

- No tinc gens de paciència.

Què és el que més aprecies en un home?

- Em resulta difícil dir-ho, perquè hi ha moltes coses que m'agraden dels homes. Jo diria que la lleialtat.

I en una dona?

- L'honradesa i la sinceritat.

Quines són les teves idees polítiques?

- Les dels partits d'esquerra, naturalment. Quan era jove, em vaig interessar pel comunisme.

Quina reforma social faries?

- Si tingués poder, evitaria la marginació de la gent i treballaria per la igualtat dels ciutadans. Sobretot a les grans ciutats, hi ha massa vells abandonats, massa gent sense casa, massa gent que demana llimosna. Mentre per una banda els rics són cada vegada més rics, els pobres també ho són més, i molt em tem que aquesta diferència augmentarà.

- Si tingués poder, evitaria la marginació de la gent i treballaria per la igualtat dels ciutadans.

Què és el que no toleres dels teus amics?

- La manca d'honradesa i sinceritat.

Quin defecte perdones més fàcilment en un amic?

- Les petites febleses humanes. També estic disposada a perdonar la infidelitat dels homes.

Amb qui passaries una nit de lluna plena a una illa solitària?

- Amb Paul Newman.

Digues-me quins són els teus escriptors preferits.

- Com a actriu, Shakespeare en primer lloc, Dostoievsky i Musil.

Un director de teatre amb el qual hagis treballat a gust.

- Werner Schuller.

Quina música escoltes amb més plaer?

- Bach, certament, encara que molta gent esperaria que hagués dit Mozart.

El nom d'un pintor que t'hagi impressionat especialment.

- Lovis Corinth¹.

1) Un pintor alemany (1858-1925) que adoptà la tècnica impressionista. Excel·lí en el paisatge i el retrat.

Na Bàrbara i Banyalbufar

Quan vingueres per primera vegada a Banyalbufar?

- L'any 1954. Llavors tenia 12 anys. De primer la meua família vivia a l'hotel Marivent. Més tard, vers l'any 1958, vàrem anar a passar les vacances en altres indrets, però no ens hi trobàvem bé i tornàrem a Banyalbufar

M'agradaria que parlassis de ton pare, el Sr. Eric Klein, un home molt estimat pels qui el varen conèixer.

(Na Bàrbara calla i els ulls li brillen. S'emociona i acaba dient que més s'estima no parlar-ne. Malgrats els anys d'ençà de la mort del seu pare, el record és massa viu. De tota manera, un cop acabada l'entrevista, sense voler parlar d'Eric Klein i Na Bàrbara recorda que ell intentava comunicar-se amb els homes del poble conversant, si era necessari, en llatí amb ells. Quan tingué l'accident i fou internat a Son Dureta, varen ser molts els qui anaven a veure'l tot i no tenir cotxe. N'hi havia que hi anaven en carro).

De joveneta, eres maca i atractiva; per tant, segurament tenies més d'un pretendent entre els joves del poble, o no?

- Gràcies pel compliment (riu). Certament, el meu primer amic va ser un jove de Banyalbufar. Ens vàrem escriure durant dos anys, i va passar el que sol passar. La presència d'altres al·lotes atractives a Banyalbufar -cosa que afectava el meu jove amic-, el contacte i coneixement d'altres joves a Alemanya -cosa que m'afectava a mi- i la distància, que ens afectava els dos, tot plegat va impedir que la relació anàs endavant. Això sí, varen ser uns anys molt macos.

És ver que vares cantar a la plaça en les festes de Banyalbufar?

- Jo em relacionava amb un grup de joves i al·lotes. Com que en aquell temps no hi havia discos ni aparells d'escoltar música, agafàvem una guitarra i cantàvem. Anàrem a les festes d'Estellencs a peu d'anada i de tornada. De tant en tant ens aturàvem a descansar i cantàvem. Jo havia après la cançó *Adios, Mallorca*, que m'agradava força. Els joves varen insistir que cantàs la cançó a les festes del poble, i és el que vaig fer, amb èxit per cert.

Els joves varen insistir que cantàs la cançó a les festes del poble, i és el que vaig fer, amb èxit per cert.

Et vares casar a Banyalbufar, per què?

- Els meus pares tenien molts amics i coneguts a Alemanya, i jo no estava disposada a celebrar un casament convencional perquè no va amb el meu caràcter. Fou així que, per evitar-ho, vaig decidir casar-me a Banyalbufar, i els meus pares hi varen estar d'acord. La gent del poble va participar amb els seus cants a l'església i brindant per a la jove parella a la casa de la Sra. Colombo (el primer xalet de "Es Camp"), perquè fer-los baixar fins aquí n'hauria desanimat més d'un. La meua filla també es vol casar aquí.

Quan es va construir la casa on vius?

- Es va acabar de construir quan jo tenia 20 anys. Per tant, devia ser l'any 1960 quan començaren les obres, que s'acabaren dos anys més tard. Ara ja necessita una reforma.

Parla'm de Banyalbufar.

- És evident que el poble ha canviat molt comparat amb el que era fa trenta o més anys. S'ha abandonat la'gricultura, molta gent ha marxat i n'ha vengut de nova, s'han

el poble conserva el seu caràcter

construït xalets i s'han renovat les cases, però el poble conserva el seu caràcter. Potser si que, tot i tenir un pàrquing, hi ha massa cotxes al carrer sobretot a l'estiu; de tota manera no podem convertir aquest poble en un museu.

no podem convertir aquest poble en un museu.

A mida que em vaig fent gran, procur venir més sovint al poble. M'agrada passar-hi algunes setmanes a l'hivern, perquè el poble és més tranquil i té un encís especial i pens augmentar les meves estades els mesos d'hivern o primavera; així durant l'estiu, quan fa més calor, la casa estarà a disposició dels meus fills.

Estic molt agraïda a la gent el poble, perquè sempre han estat molt amables amb mi, tot i que parl molt malament la seva llengua. És el deure que encara em queda: aprendre el castellà i el català també. Faré tot el possible perquè sigui així. M'agrada tant aquest poble que vull que, quan em mori, m'enterrin al seu cementiri de cara a la mar. Així podré vigilar els meus fills i néts i, si arriben de matinada amb més alcohol del compte, els diré: "Ja hi tornam a ser!"

Estic molt agraïda a la gent el poble, perquè sempre han estat molt amables amb mi

aprendre el castellà i el català també

Moltes gràcies, Bàrbara.

LES FESTES D'UN TEMPS

Jaume Albertí de Son Salvà

Les festes patronals d'enguany han resultat un èxit tant per la varietat del programa com per l'extraordinària participació popular. Duraren nou dies: del 31 d'agost al 8 de setembre. Comentant amb algunes persones les festes, em suggeriren que fes un escrit sobre com eren les festes els anys 30 i 40, ja que les noves generacions, en no saber-ho, creuen que les festes s'han celebrat sempre igual. Tot evoluciona; per tant, les festes també han evolucionat i les d'ara són, en part, molt diferents de les d'aquells anys.

És un fet que les festes s'originaren entorn de l'Església, que sempre ha celebrat amb especial solemnitat el seus patrons o patrones. No sé jo qui va tenir l'ocurrència de dedicar l'església de Banyalbufar a la Nativitat de la Mare de Déu ni quan això va succeir.

Segurament al llarg del temps sorgiren algunes manifestacions de caire popular com el ball i les carreres. Quan arribam als anys 30, les festes duren tres dies: el dissabte, la primera festa i la segona. Qualque vegada se celebrava una tercera festa si s'esqueia en diumenge. També, excepcionalment, si els obrers havien tingut guanys, se celebrava ball el diumenge posterior.

A principis d'agost començava el -podríem dir- clima de festa entre el jovent. "Qui durà o no durà sa festa?" - era el tema principal de les converses que cada dia, en havent sopat, sorgien pel carrer en els llocs habituals fins que els llums s'apagaven. Mentrestant l'Ajuntament subhastava la festa i l'adjudicava al grup de joves que havia presentat el millor programa. Si no hi havia joves que la volguessin dur, la duia l'Ajuntament. En aquest cas les festes eren més magres que quan els joves les duïen pel seu compte. Els joves duïen les festes no tan sols per divertir-se, presumir i figurar, sinó també per guanyar uns doblers que, en acabar, es repartien entre ells. L'Ajuntament es comprometia a donar-los la quantitat que figurava en el plec de condicions. Tots els altres ingressos eren per als obrers.

Adjudicada la festa, la notícia s'estenia pel poble. Cal tenir en compte que en aquell temps les festes patronals eren l'esdeveniment més gran de l'any. Sobretot els al·lots i els joves les esperaven amb gran delit. A principis de setembre la feina al camp començava a minvar i els porxos estaven plens de tomàtigs. Si aquestes, durant les festes, es venien a bon preu, la gent estava contenta i despenia més. Els al·lots feien guardiola tot l'estiu, ja que la festa era l'ocasió més important de l'any per desprendre les pessetes que el padrí o l'oncle els donava. Les jovenetes, i no tan jovenetes, preparaven els vestits nous de trinca, ja que la festa no era vertadera ni completa si no s'estrenava vestit nou. Les modistes, per tant, feien hores extraordinàries per tenir-lo a punt.

La posada de bandera era el senyal inequívoc que faltaven vuit dies per a "sa festa". Eren les tres en punt de l'horabaixa quan les campanes començaven a repicar. Es penjava la bandera al campanar a la part del carrer, estret encara perquè no s'havia fet la reforma actual. Dotzenes d'al·lots -n'hi havia molts llavors- anaven a collir avellanes que tiraven des del campanar durant el repic incessant de les campanes. La bandera onejava al vent fins que s'acabaven les festes!

Quan arribava la setmana de "sa festa", les dones començaven a netejar la casa sense deixar racó brut, ja que durant l'estiu no s'hi havien pogut entretenir. Tothom coneixia el programa de festes, que abans s'havia repartit per totes les cases i que era objecte de tota mena de comentaris.

Dos dies abans del dissabte de festes, els obrers anaven a cercar murtra a Son Bunyola. Ai la murtra! La seva olor feia molta festa. Amb ella es cobrien els arcs: un a l'entrada del carrer Comte de Sallent amb l'escut del poble, guardat a la Casa de la Vila, i un altre davant cas Cosí. Nombrosos pals coberts de murtra jalonaven tot el carrer, paperines a voler per la plaça i els carrers, palmes de fasser i pins a l'entrada de l'Ajuntament, a l'església i a la casa del batle.

Tot estava a punt quan a posta de sol del dissabte de la festa arribava la banda de música, que quasi sempre era *La Lira esporterense*, dirigida per Antoni Pol. La banda era rebuda per un o dos obrers, que

l'acompanyaven a casa del batle on feia la primera tocada. La gent sortia al carrer a veure i a sentir la música. En acabat, feia diverses tocadetes davant les cases de les altres autoritats mentre la gent s'anava preparant per assistir a la comèdia.

No puc precisar ni sé quan a Banyalbufar es va començar a fer comèdia el dissabte de sa festa, cosa inusual en els altres pobles de Mallorca. En efecte, a la majoria de pobles es feia revetlla mentre que a Banyalbufar comèdia. Aquest és un costum que es devia introduir durant els anys 30, perquè abans es feia revetlla com pertot. El cadafal per a la música es construïa damunt el carrer de la Baronia, entre la plaça i les cases que hi donaven abans de fer la reforma, i hi quedava instal·lat durant totes les festes. Quan la banda de música no hi tocava, els al·lots se n'apoderaven i l'envaïen. Naturalment el renou era eixordador fins que venia un obrer i els treia a fora.

Es feia un altre cadafal davant el portal de l'església des de l'escala posterior de sa taverna, de manera que la plaça quedava tancada totalment. No hi podia passar ningú, ni persones ni bèsties ni cotxes. Per assistir a la comèdia hi havia dues vies d'accés: l'escala des grifó i el carrer "Plazuela" primer, "General Mola" després i actualment "Jeroni Alberti". Alguns anys es féu davant la paret de Can Carbasseta. Per anar a la comèdia, la gent no frisava; per tant, començava sempre tard.

La música tocava, una i una altra vegada, fins que arribaven les autoritats: el batle, els regidors, el jutge, el rector i els capellans convidats, després d'haver cantat a l'església les Completes. Totes les autoritats s'asseien a primera fila. Abans de la guerra civil, va actuar la companyia *Cabina-Estelrich*, que posava en escena una de les obres representades durant l'hivern al Teatre Principal o al saló "Mallorca". Durant la guerra no hi hagué comèdia. Acabada la guerra, ja a l'any 1939, es varen reprendre les representacions teatrals, que es feren castellà perquè hi havia la prohibició de fer teatre en mallorquí. I així es féu fins els anys 50, quan la companyia *Artis* estrenà obres d'en Pere Capellà i de Martí Mayol, que varen tenir molt èxit. Segons costum de Banyalbufar, després del teatre, hi havia un final de festa que consistia en la representació d'un sànet, en el relat de coverbos o recitació de poemes. També alguna vegada es feien varietés. En els entreactes la banda de música tocava peces del seu repertori, cosa que feia molta festa.

La comèdia era un dels actes que donava més doblers als obrers, ja que tothom hi anava. Les cadires eren de bova. Alguns bancs amb els seients separats per una barra es llogaven al Cinema *Doré*. Si encara no bastaven, es llogaven les cadires que fessin falta a un empresari de Ciutat.

La primera festa començava de bon matí amb la diana de la banda de música, més o manco com es fa ara. La gent es preparava per anar a l'ofici del dia de la Patrona. Ben vestits, tots anaven a l'església, que ja a l'hora de començar estava tan plena que no hi cabia una agulla. Les autoritats esperaven a la Sala, des d'on la banda de música, situada a la porta, encapçalava la comitiva. A davant hi anaven dos obrers que portaven unes vares multicolors amb ram i flors que penjaven, i així entraven dins l'església. Les autoritats se situaven al banc especial que hi havia enmig de l'església, no a davant com ara. I això, perquè els bancs de les autoritats separaven els homes de la dones, que seien en cadires plegables que elles mateixes duïen.

Acabada la missa, les autoritats, precedides per la banda de música i els obrers, anaven a l'Ajuntament, que tenia l'entrada al carrer de Jeroni Alberti, davant de "es Casino". El públic es quedava a la plaça i participava del refresc que consistia en dolces de besucuit i vi dolç, tret de les bótes dels cellers que llavors hi havia a Banyalbufar.

Les carreres de la tarda eren més solemnes que les d'ara i, evidentment, diferents.

De primer els obrers penjaven a les canyes verdes les joies o premis que s'havien de córrer: ensaïmades petites, tabac, conill, pollastre, etc. A l'hora de començar les carreres, els al·lots anaven a davant duent les canyes amb les joies, els seguia la banda de música i les autoritats amb els capellans convidats cloïen la comitiva. La desfilada començava a la plaça, continuava pels carrers de la Baronia i Major i, en esser davant l'hotel *Marivent*,

continuava per la carretera fins a la fàbrica d'electricitat, on les autoritats i els portadors de les joies s'aturaven. El tram de carretera que va de l'hotel a "sa Fàbrica" era el lloc destinat a les carreres i l'anomenaven "Es cós", que naturalment quedava tancat al trànsit. El batle anava al punt de partida i amb la vara feia una retxa que assenyalava el lloc d'on havien de sortir els corredors en donar-los el "sus". Mentrestant la gent s'havia situat a banda i banda de "es cós". Abans de cada carrera, el saig, anant amunt i avall perquè tothom el sentís, anunciava les edats dels al·lots, dels joves, dels majors, per als quals era destinat el tabac, i el pollastre -la joia més desitjada-. Finalment hi havia una carrera per als externs entre els quals quasi sempre hi havia estellenquins. Acabades les carreres, les autoritats tornaven a la Sala amb la banda de música.

Mentrestant el carrer del Comte de Sallent estava ben animat. Era el passeig del dia de la Festa i tothom hi lluia el que millor tenia. La banda de música se situava davant el trast de Cas Ferrer, o sigui, el lloc on ara es construeix un bloc d'apartaments. Passejar-se amunt i avall feia molt goig i festa mentre la música tocava. Quan es feia fosc, la música continuava tocant perquè s'encenien els llums que sa'havien col·locat perquè els músics poguessin veure les partitures. Durant el passeig la gent anava a prendre gelat amb ensaïmades, cosa que no podia mancar a les festes. No tots els cafès feien gelats, i els de can Font eren els més acreditats. Ara bé, com que durant la festa feien falta espais per atendre el nombrós públic, l'amo en Toni de cas Cosí llogava a un grup de joves -o no tants joves- el local, tancat tot l'any, que avui serveix de menjador al restaurant de cas Cosí. Així aquest grup de banyalbufarins, a més de servir refrescos i gelats, guanyaven alguns doblers.

La plaça, ben il·luminada amb les cadires numerades i ben posades a l'entorn d'un rectangle, estava a punt perquè començàs el ball. Cal dir que els obrers, abans de les festes, encimentaven el rectangle de ball. La primera fila tenia un preu més alt que les altres. El ball era el típic de Mallorca: boleros, jotes, copeos, parados, etc. Les al·lotes ballaven amb vestit de carrer; rarament anaven vestides de pagesa. Seria interessant investigar quan varen deixar de ser utilitzats els vestits de pagesa per ballar.

El dia de la festa, el saig encantava a la plaça qui havia de ballar la primera, la segona i la tercera. Qui més hi deia, o sigui, qui pagava més, ballava la primera. L'expectació era gran per saber quina parella tindria l'honor de ballar la primera. Quan totes les cadires estaven ocupades, la música començava a tocar i apareixia la parella que havia de ballar la primera. Quan acabaven, a més dels aplaudiments que rebien, eren obsequiats amb paquets d'avellanes per parents i amics. El ball continuava amb la segona i la tercera i finalment ballaven els qui volien. Això sí, per a ballar s'havien d'inscriure i pagar. Així els obrers comptaven amb més doblers per fer front a les despeses de les festes. Cap a mitjanit es feia el descans, i la gent es passejava per la carretera o anava a prendre un refresc. Es tornava a ballar, tot i que el públic ja no era tan nombrós fins que s'anunciava el darrer ball.

Els actes més importants de la segona festa eren les carreres i el ball. A poc a poc s'hi va anar introduint el ball d'aferrat. No he pogut esbrinar quin any va ser el primer en què es va ballar d'aferrat. L'únic que estic en condicions de dir és que al principi s'alternava el ball típic i el ball d'aferrat. Això significa que va costar anys i panys fer una berbena com toca, ja que no era ben vista per gran part del poble. Eren poques les al·lotes del poble que ballaven d'aferrat, però a poc a poc van caure prejudicis i la berbena fou una cosa normal.

El dilluns de festa era bastant trist: cares llargues, ulls de son i comentaris com aquest: "Fins l'any que ve". ■

ELS ENDEMISMES

Xavier Canyelles

La riquesa de flora i fauna varia moltíssim d'una regió a l'altra i és un factor fonamental a l'hora d'indicar l'estatus mediambiental de cada lloc. D'aquesta manera és clar que en un medi urbà, on els cotxes semblen ser les úniques "feres" de la ciutat, hi ha menys valor biològic que en qualsevol medi rural de foravila.

Per sort, existeixen encara zones no humanitzades i verges, dignes d'admiració i protecció. Es tracta de llocs amb un alt nivell de biodiversitat, la qual, tot i ser tan important i interessant, passa desapercibuda culturalment en molts aspectes. Normalment, quan es parla de patrimoni d'una població, es fa referència només als valors històrics, socials, folklòrics i s'oblida sovint la riquesa viva que ens envolta o l'interès científic de fòssils, roques i minerals. Aquesta biodiversitat -i per tant el valuós paisatge involucrat en ella- no hauria de passar per alt. Totes les espècies animals i vegetals formen part d'un patrimoni que és de tots i que indubtablement cal preservar en tot moment. Això és un tema que probablement entendran millor les persones vinculades al camp, com és ara, agricultors, caçadors, guardes forestals, per no parlar dels naturalistes, científics i amants de la naturalesa.

Podem afirmar que en general hi ha molta gent amb ganes de protegir i preservar, però ens podem preguntar què i com protegir i preservar.

La millor manera de protegir una cosa és conèixer-la. En efecte, difícilment podrem estimar una cosa si no la sabem apreciar, admirar i sobretot conèixer. Molta gent, per exemple, sent repugnància davant un escarabat meravellós perquè ignora totalment la seva bellesa: els colors, les tonalitats metàl·liques, els seus moviments i la perfecció d'una maquinària que ha funcionat correctament al llarg d'una evolució de milers d'anys.

La millor manera de protegir una cosa és conèixer-la.

Per conèixer, però, cal investigar, estudiar i experimentar.

Diàriament i arreu del món centenars de persones es dediquen a l'estudi d'espècies vives. Els seus treballs es queden sovint als instituts, universitats i centres on treballen, tot i que molts d'ells poden arribar a les nostres mans en forma de llibres. Si coneixem això, ens adonem de la importància cabdal que té la gran quantitat d'espècies vives que es descobreixen contínuament i del gran interès que presenten des del punt de vista ecològic i científic. Si la biodiversitat ja és valuosa en si mateixa, més rica la fan les espècies endèmiques o endemismes, que són autèntiques joies de la naturalesa.

"Però què és un endemisme?" -es demanarà un lector no iniciat en el tema. Un endemisme o espècie endèmica és tota aquella espècie animal o vegetal que per les seves característiques morfològiques, sistemàtiques o taxonòmiques és pròpia i exclusiva d'una regió concreta. És a dir, no es troba en qualsevol altra regió del món. És autòctona, en una paraula.

La majoria d'elles -i més encara en el cas de les Balears- consisteixen en petits organismes. De tota manera no per això estan mancades d'interès ni han de ser mensypreades.

Tots els endemismes estan protegits. Per una part, perquè són éssers únics. Si l'espècie en qüestió desapareix, és considerada totalment extingida. I per altra part, perquè sovint són espècies en regressió i com a tals -al marge que siguin endemismes- s'han de protegir, també per mor de l'eliminació o substitució dels seus hàbitats naturals.

Tal vegada el cas més coneguts de tots i que resumeix tot el que he dit fins ara sigui el ferreret (*Alytes muletensis*) de la Serra de Tramuntana.

També són conegudes com espècies endèmiques o endemismes la sarganta de les Balears (*Lacerta liffordi*) amb 24 subespècies i el calàpet balearic (*Bufo viridis balearica*).

És molt difícil saber amb exactitud quants endemismes hi ha. Cada vegada se'n decobreixen més. Fins i tot a algunes espècies ja conegudes de fa temps els han canviat el nom científic pel fet de ser catalogades com a endèmiques, després de minuciosos estudis morfològics que apunten cap a una classificació sistemàtica que durant anys fou equivocada.

Potser el millor treball que podrem trobar sobre endemismes de les nostres Illes sigui el llibre *Fauna endèmica de les Illes Balears* de **Guillem X. Pons i Miquel Palmer**, que fou presentat l'abril de l'any 1996. En ell es presenta, a guisa de catàleg, una interessantíssima llista actualitzada de les espècies endèmiques de la nostra terra.

Pel que fa a les plantes s'ha publicat un treball seriós i exclusiu dels endemismes vegetals: *Flora endèmica de Balears*. Cal saber que en el món vegetal de les Balears destaquen belles orquídees i una nombrosa quantitat de petites plantes, algunes d'elles pròpies exclusivament de certes poblacions, que estan molt controlades a fi de poder protegir-les bé.

Per tant, ara que sabem un poquet més sobre els éssers vius que ens envolten, esper que, si gaudint d'una excursió o contemplant simplement un paisatge trobam una planta estranya, no la rompem. El mateix cal dir si veim un escarabat². No el trepitgeu, ja que pot ser una espècie endèmica.

**esper que, si gaudint
d'una excursió o
contemplant
simplement un paisatge
trobam una planta
estranya, no la rompem.
El mateix cal dir si veim
un escarabat. No el
trepitgeu, ja que pot ser
una espècie endèmica.**

² Hi ha un escarabat, *l'hydraena balearica*, que està catalogat com a propi de la Serra de Tramuntana. Aquest animaló de costums aquàtiques és freqüent a Banyalbufar, sobretot en els safareigs. Estam d'enhorabona, ja que només es pot trobar en alguns llocs de Lluc, Sóller i Pollença.

MN. JAUME SASTRE EL CAPELLÀ DE SON CREUS

*Enguany és el 40 aniversari dels fets luctuosos de Son Creus. És per això que la redacció de **Ma'jil** s'ha posat en contacte amb en **Sebastià Vich Albertí**, testimoni ocular d'aquells fets perquè ens contàs la seva experiència. Heus ací el que ens va dir.*

L'home

Per situar la figura de Don Jaume voldria explicar com el vaig conèixer. Un dia que venia de cercar bolets, baixava xiulant de Son Senutges poc abans de la posta de sol quan va sortir del bosc de Son Creus un home corpulent, que em digué:

-Qui és vostè? Sap que té un sentit musical extraordinari?

Era Don Jaume Sastre, el capellà de Son Creus. Li vaig dir de qui era fill, i ell em contestà:

-Molt bé, conec ton pare. Com que tens un sentit musical extraordinari, hauries de venir a classes de música amb jo.

I així ho vaig fer. Vaig anar estudiar, juntament amb el meu germà Joan, música amb ell. Don Jaume tocava el violí. Prest em vaig cansar de la música; per això va substituir la música per classes de cultura general.

Aquest fet que he contat defineix molt bé la personalitat de Don Jaume. Era enèrgic, dinàmic, obert i ple d'eufòria. Ara bé, tot això contrastava amb moments de melangia. Vull dir que anava de l'exaltació a la depressió; per tant, es distingia per una forta inestabilitat de caràcter. Un dia anava a ca seva a presentar-li una redacció i em deia: "Has fet una redacció fabulosa", i l'endemà no et deia res. De tota manera amb mi sempre va ser correctíssim, malgrat el seu caràcter difícil, que el feia imprevisible i de vegades incapaç de controlar-se.

A mi el que més m'impressionà va ser la seva cultura. Record que, després de la seva mort, vàrem anar fer l'inventari. La seva biblioteca em va confirmar l'opinió que tenia d'ell: era un home molt culte. Hi havia molts llibres de literatura, entre els quals es trobaven llibres d'autors russos, cosa molt infreqüent aquell temps. Per tenir un record de Don Jaume, em vaig apropiari d'un llibre d'Alexandre Púixkin: *La filla del capità*. Per sort encara el tinc, tot i que el meu fill el va deixar a un amic i no el vos puc mostrar. Era també un home que estimava la cultura mallorquina, un regionalista com deien aleshores. Ara en diríem nacionalista. Segons una notícia d'en Josep Massot i Muntaner, féu el sermó de la Conquesta a la Seu un 31 de desembre dels anys vint. Potser per això, pel seu amor a la cultura, no suportava la ignorància de la gent que havia conegut tant a Estellencs com a Banyalbufar. Estic segur que hagués donat classes de cultura general a tot aquell que li ho hagués demanat, com féu amb mi sense cobrar cap cèntim.

Evidentment el seu tarannà obert i liberal xocava amb la mentalitat de l'època i del poble. No és d'estranyar, doncs, que els banyalbufarins no li tinguessin simpatia, com va quedar palès en els comentaris que vaig sentir arran de la seva mort tràgica: "Ja ho deia jo que acabaria així aquest homo".

De política, no en parlava mai, però donava a entendre que no estava d'acord amb el règim franquista. De tota manera mai no va expressar obertament la seva oposició. Es tracta només d'una impressió que jo tinc.

Com a capellà, cal dir que tenia a la biblioteca llibres de teologia, entre els quals n'hi havia un que em va cridar l'atenció. Era una obra de Rosmini, un capellà i filòsof italià del segle passat, que veié algunes de les seves obres a l'Índex de llibres prohibits. Curiosament aquest autor va influir en el pensament del Cardenal Luciani, que més tard va ser el malaguanyat Papa Joan Pau I, que volia una Església allunyada de l'esplendor i la riquesa. Segur que no era l'únic llibre de l'Índex que tenia a la biblioteca. Per tant, Don Jaume era un capellà poc ortodox, no tenia cap parròquia com els altres capellans, feia de pagès, llegia llibres prohibits i era un home de cultura. No és d'estranyar, doncs, que no gaudís de bona fama entre els seus companys sacerdots. Però també és ver que ell era molt crític amb ells.

La seva mort

He volgut parlar abans de Don Jaume i de la seva personalitat per veure la seva mort des d'aquesta perspectiva. El motiu del que va passar, cal cercar-lo en el seu caràcter inestable i irascible que li feia perdre el control sobre si mateix i el podia dur a atacs momentanis de folia.

L'any 1957 jo anava a Madrid a fer oposicions de policia, i això explica que jo em convertís en testimoni directe del que va passar, com veureu tot seguit.

Per la tardor d'aquest mateix any, el dia de les Verges segons es diu pel poble, jo em trobava al bar *Bellavista* llegint el diari. Era horabaixa cap al tard. Entraren unes quantes persones informant que el carter havia dit que feia tres dies que no apareixien els senyors per Son Creus, que se sentia pudor i el portal estava ple de mosques. Al cap de poc temps, comparegué el comandant de la Guàrdia Civil Manzano, el qual va reclutar uns quants homes per pujar a Son Creus a veure què passava. A mi em digué:

-Per què no véns, Sebastià, tu que fas oposicions per ser policia?- I jo vaig dir que sí.

Pujàrem a Son Creus dos o tres guàrdies civils -no me'n record molt bé-, en Manzano, el metge Don Pep Tous -crec que també venia l'amo en Pau Colom, que era el jutge, encara que no ho sé del cert-, es batle Llorenç Picornell -en Llorençet- i en Toni Cunill. Potser hi havia qualcú més. Arribàrem a les cases i el portal estava tancat per dins, pel que es podia veure. Per això vàrem decidir entrar per l'estable, que estava en un nivell inferior de l'entrada principal, o sigui, en una mena de soterrani. Em Manzano em va dir:

-Tu, que coneixes la casa, vés davant.

Per tant, pujàrem per l'escala del soterrani. En Manzano, que -segons crec- sabia que Don Jaume tenia permís d'armes, va dir:

- Com que aquest homo està malalt i és un neurastènic, hem d'anar prevenguts, no fos cas que, si és viu, mos esperàs amb una escopeta.

I ja me teniu a jo pujant el primer amb un llum, i en Manzano a darrere amb la pistola a la mà. Don Pep mos va donar cigarretes de tabac ros per neutralitzar la pudor. Arribam a dalt i el primer que vàrem veure va ser el cadàver de la criada, de bocaterrosa. Record encara ara el contrast que feia el blanc de les seves cames amb la roba obscura que portava. Era un contrast aterridor. La dona tenia el crani esclafat i hi havia un gerro de flors trencat a terra, al seu costat. El comandant de la Guàrdia Civil ens va dir que anàssim alerta a les potades, ja que n'hi podia haver d'altres que ens podrien dur a l'autor dels fets. Teníem de moment un cadàver, però no vèiem Don Jaume. Vaig proposar d'anar a la capella a través del corredor, ja que a continuació hi havia una altra cambra. Quan vàrem ser a la capella, trobàrem el cadàver de Don Jaume davall la porta amb el pom arrencat a una mà i una ganiveta a l'altra. Es veu que, mentre s'estava morint i perdia sang, va anar a la capella, es va agafar al pom de la porta i va caure mort allà mateix. A l'inrevés de la criada, estava cara amunt i mig incorporat a la paret.

En aquell moment varen passar moltes coses pel meu cap, totes les que us pugueu imaginar. En Manzano va examinar, després de trobar gotes de sang sota una finestra, les finestres cercant un punt d'accés a la casa, però totes estaven tancades per dins, i això ens féu suposar que els fets havien tingut lloc el matí; altrament haurien obert qualche finestra o porta. No sé lo que pensaven els altres; de tota manera crec que era bastant evident que ells mateixos eren els causants d'aquella desgràcia, tot i que en Manzano pensava en algú que, venint de fora, hauria comès els assassinats. Així i tot, tothom tenia els seus dubtes, més que més quan l'endemà, en fer l'inventari, trobàrem a terra la llibreta d'estalvis. La casa estava intacta, no hi mancava res. Així em vaig imaginar que Don Jaume, que -com he dit- estava malalt, havia tingut un atac de folia i havia perdut el control de si mateix en un moment de discussió abrandada amb la criada, que, a més d'altres coses, volia deixar la possessió, cosa que Don Jaume no li consentia. Segons conten, un advocat de Son Senutges va demanar si la criada duia sabates. Si hagués estat així, era senyal que ella estava a punt de partir. Més tard

comparegueren en Sebastià -des carrer- i en Damià -Carabasseta-. Tant l'un com l'altre, quan veieren l'endemesa, afirmaren: "Això han estat ells". És el que he dit abans: els banyalbufarins no apreciaven Don Jaume i el veien ben capaç de fer una cosa com aquesta. A mi també m'ho emblava, però no m'ho podia creure, perquè apreciava Don Jaume. Conta na Margalida des bar *Bellavista* que, després descobrir els cossos, el comandant de la Guàrdia Civil va anar al bar a telefonar (era l'única casa amb telèfon del poble) i duia a la mà la ganiveta plena de sang que havia causat la mort de Don Jaume i li va demanar que l'embolicàs tal com estava. És el que féu na Margalida no sense fer avinent que el feia responsable del que li pogués passar, ja que es trobava en un avançat estat de gestació del seu fill Pau.

Tot d'una començaren les especulacions. Les autoritats, institucions i l'Església, esborronats pel que havia passat, no acceptaren els fets i van decidir de cercar un culpable. Sobretot l'Església, representada en aquest cas pel bisbe Enciso i l'ecònom del poble, Mn. Bartomeu Bosch, que era el primer d'afirmar que un capellà no arribaria mai a aquests extrems, com si un capellà no fos un home com un altre, exposat a tenir atacs de folia. La gent del poble, que havia viscut la guerra civil, es va espantar molt. Un ambient de pànic s'estengué per tot Banyalbufar, de manera que tothom, així que el sol es ponía, es tancava amb pany i forrellat dins ca seva. Al vespre no es veia ni una ànima pels carrers. Com que ningú no volia acceptar la realitat els fets, s'imaginaven que un o més assassins rondaven per la vila, i fou així com va córrer una versió infantil i ridícula del que havia passat a Son Creus.

Don Jaume, que era un home obert i acollidor, havia rebut a ca seva dos monjos ortodoxos de Rússia que corrien per Mallorca. Per tant, segons aquesta versió, els monjos en qüestió eren espies russos que havien muntat una emissora clandestina a Son Creus. Ells, per evitar que Don Jaume els delatàs, l'havien fet callar assassinant-lo. Ridícul, no és ver? Així estaven els ànims la tardor de l'any 1957.

He dit que s'havia de trobar un culpable. Per això la Guàrdia Civil cridà a declarar l'amo en Miquel Vives -Rigo- i en Bernat Ambròs -de can Bernat-: el primer, perquè tenia una finca que limitava amb Son Creus i havia dit que els havia sentit discutir i cridar un dia el matí, cosa que confirmava la nostra suposició que els fets s'havien produït el matí; el segon, perquè anava a ajudar el capellà en les tasques de la terra. Segons conta en Bernat, ell no va perdre mai els nervis i va dir sempre la veritat sense contradir-se mai, malgrat els paranys que li posaven els interrogadors. El que el va salvar va ser que no trobaren les seves emprentes digitals en la clau de la casa que Don Jaume guardava a un forat del marge i el fet que el dia que suposadament van passar els fets, anant a fer feina, en Bernat es va trobar amb en Damià -Carabasseta- i altres homes pel camí i els va saludar. Tots confirmaren la versió d'en Bernat. De tota manera, per estar tranquil d'una vegada, va anar a veure un general que coneixia, el qual va donar ordres a la Guàrdia Civil que no el molestassin més ni a ell ni a l'amo en Miquel Rigo.

Després d'una declaració d'en Sebastià -des carrer-, desenterraren els cadàvers per comprovar si la camiseta de Don Jaume tenia cap forat. O sigui, si hi hagués hagut un assassí, no s'hauria entretingut en alçar-li la camiseta abans de clavar-li l'arma homicida. Per tant, el més lògic era que es tractàs d'un suïcidi. La hipòtesi és que, durant la discussió, Don Jaume, potser en defensa pròpia, va tirar el gerro a la criada amb tan mal encert que la va matar o potser, en caure ella a terra, es va desnucar. Ell, en veure el que havia fet, es va suïcidar per evitar la Guàrdia Civil i la presó. A partir d'aquí, es va abandonar el cas i s'hi va tirar terra al damunt. L'únic que ho féu pagar car al poble va ser el bisbe Enciso, que, mentre va ser bisbe de Mallorca, es va negar anar a Banyalbufar per ser un poble que havia assassinat un capellà.

Com a final de tot el que he explicat, vull fer avinent que a mi Don Jaume em va fer molt de bé, perquè em va alliberar de l'esperit tancat i provincià de l'època. Va ser un home d'una gran cultura, avançat per al seu temps. Si hagués viscut ara, s'ho hauria passat molt millor. És ver que tenia alts i baixos, que tenia un caràcter difícil i malaltís, un caràcter que el va dur a una fi tràgica. Però qui no té defectes? Jo sempre li estaré agraït per tot el que féu per mi i per tot el que vaig aprendre d'ell. ■

BANYALBUFAR, SOLIDARI AMB EL POBLE SAHRAUÍ?

Pep Biliboni

Fa ara uns 22 anys, el mes de novembre de 1975, **Franco era mantingut artificialment amb vida**, mentre el seu darrer govern, presidit per Arias Navarro, donava tords entre la incertesa del futur i els inconfessables interessos econòmics i de tota mena que alguns ministres representaven. Va ser en aquests moments quan es va cuinar una de les traïcions més grolleres de la història recent d'Espanya: **la venda del territori del Sàhara espanyol juntament amb els seus habitants.**

El territori del Sàhara "Espanyol" era la darrera colònia espanyola, els seus habitants eren considerats ciutadans de la província africana del Sàhara i tenien plens drets com a ciutadans espanyols. El procés de descolonització començà anys enrera, i estava clar que es faria un referèndum democràtic i lliure per a l'autodeterminació. La població autòctona es preparava i s'organitzava. El moviment més combatiu i clarament independentista era el **Frente Polisario** (*Frente de Liberación de Sequia-el-Hamra y el Rio de Oro*), format sobretot per joves amb un profund sentit nacionalista i progressista. Neixien com a grup polític organitzat el mes de maig de 1973, i el seu principal impulsor i primer líder va ser El Uali, que morí posteriorment durant els combats de Mauritània.

És interessant recordar alguns dels esdeveniments d'aquells dies de finals de 1975 per comprendre el paper vergonyós que jugà el govern que en aquelles hores representava als espanyols:

El llavors Príncep Juan Carlos fa una visita sorpresa a El Aaiun i declara estar a favor de l'autodeterminació i que Espanya mai no els abandonarà.

16 d'octubre : Resolució del Tribunal Internacional de Justícia de la Haya (TIJ) que manifesta la inexistència de vincles jurídics amb Marroc que puguin modificar la resolució d'aplicar l'autodeterminació mitjançant l'expressió lliure i autèntica de les poblacions del territori.

16 d'octubre a les 6'30 hores de l'horabaixa anunci de la Marxa verda: El rei Hassan II del Marroc fa una crida per ràdio i televisió anunciant la mobilització de 350.000 persones (la majoria marginats i gent en atur, traslladats en camions en una clara manipulació i gran esforç propagandístic) per a l'ocupació "pacífica del territori"... "Si desitgen fer foc sobre 350.000 persones, que assumeixin les seves responsabilitats..." va dir el rei alauita en un exaltat discurs nacionalista i en una hàbil maniobra de xantatge.

25 d'octubre: L'estat de salut de Franco s'agreuja. L'ambaixador a la ONU, Piniés, envia una carta al president Arias denunciant el doble joc espanyol i advertint dels múltiples perjudicis que un acord amb Marroc, al marge de la comunitat Internacional, ocasionaria als interessos nacionals.

14 de novembre: Un vergonyós acord, l'acord **Tripartit de Madrid**, és firmat entre Marroc, Mauritània i Espanya a esquenes de la veritable voluntat del poble sahrauí. El territori del Sàhara es deivideix en dos i la seva administració se traspassa als governs de Rabat i Nuakchott. Escamots del Polisario i forces militars marroquines s'enfronten per la part nord-est del territori.

20 de novembre: La Llei de descolonització del Sahara que conté els acords tripartits és publicada en el BOE. **De matinada s' anuncia la mort de Franco.**

El General Gómez de Salazar, cap militar de la regió, ordena minar tota la zona fronterera per on estava previst que passaria la marxa verda i pocs dies després, complint ordres des de Madrid, amb gran risc per als soldats sapadors espanyols ordena retirar les mines per tal que puguin passar els marroquins.

24 de novembre: Arriben a El Aiun els representants de les autoritats marroquines i mauritanes. El procés d'entrega del territori s'accelera. El 28 les forces armades marroquines ocupen la ciutat santa de Smara, prèviament abandonada pels militars espanyols. Prop del 75% de la població Sahariana, sobretot la gent jove, abandona les ciutats a mida que l'exèrcit els va envaint: Aiun, Villa Cisneros (Dahla), Auserm...i fuig cap al sud i cap a l'est, és a dir, a les zones controlades pel POLISARIO. **La població**, que forma un vertader èxode, **és bombardejada** pels aviadors marroquins amb bombes incendiàries de napalm. Argèlia dona suport al poble fugitiu facilitant territoris a prop de Tinduf on s'establiran els campaments de refugiats.

Don Juan Carlos de Borbón és nomenat rei d'Espanya.

La guerra a l'invasor marroquí durà gairebé 16 anys (1976 a 1991). El 6 de setembre de 1991 es signa el **pla de pau** i entra en vigor un alto el foc. El Referèndum d'Autodeterminació sobre la base del cens espanyol de la població sahrauí de 1974, controlat per la ONU, **estava previst per a principis de 1992.** Maniobres dilatòries i impositcions inacceptables per part del Govern Marroquí han impedit, fins ara, a les acaballes del 97, la celebració de la consulta popular.

En un informe referent a la possibilitat d'evacuació dels campaments al 1991 l'ACNUR xifrava la població en 173.000 persones. La taxa de creixement, molt pròxima a la d'altres poblacions del Magreb, no està molt lluny del 3%, i això determina la duplicació de la població cada 20 anys.

Els refugiats sahrauís en els campaments de refugiats depenen en el 100% de la solidaritat internacional.

El clima de la regió de Tinduf és hiperàrid, caracteritzat per temperatures estivals extremadament elevades, per amplituds tèrmiques importants, una forta lluminositat, precipitacions extremadament escasses i irregulars i una evaporació intensa.

Per Tinduf, la temperatura mitjana anual s'aproxima als 27°C. La mitjana de les màximes del mes més càlid (juliol) és de 45°C. La mínima de les mitjanes al mes més fred (gener) és de 6°C. Les temperatures estivals a l'ombra poden aproximar-se als 50°C i, en canvi, a desembre i gener són possibles dèbils gelades nocturnes.

Més de 6.000 nins i nines sahraus entre 9 i 14 anys han estat convidats aquest estiu per diverses associacions de solidaritat, ONGS i ajuntaments de tota Espanya a conuiuure durant 4 o 8 setmanes en companyia de famílies com si fossin un fill més.

Aquests nins fills del desert i antics ciutadans de la Província del Sàhara de l' Estat Espanyol, maltractats per la història, reben les conseqüències de la traició del Govern Espanyol, no coneixen el seu país, han viscut sempre refugiats, conserven el castellà com a segona llengua i són portadors d'una cultura amb valors que la nostra fa temps ha perdut. Amb aquests programes de solidaritat tenen l'oportunitat de millorar les seves condicions de vida durant l'estiu, que és quan les temperatures poden arribar als 50°C, entendre una altra cultura i donar a conèixer la seva i alhora ajuden a difondre la situació del seu poble perquè no passi a l'oblit.

Aquí a Mallorca unes 40 famílies dels pobles de Marratxí, Calvià i Sta. Margalida han acollit aquest estiu nins i nines que han participat amb gran rebombori de la vida quotidiana i de la vida del poble on se reuen a les places fent poble com els altres al·lots. He de dir que l'experiència ha estat formidable. Les famílies i els pobles han rebut molt més del que han donat. Ho puc assegurar. Té Banyalbufar condicions per acollir el pròxim estiu a un grapat de nins sahraus? Seria una bonica manera de demostrar la nostra solidaritat.

DARRERES NOTÍCIES: La segona setmana de setembre el mitjancer nord-americà, J. Baker, anuncià un principi d'acord per tal que el referèndum es celebri abans de 9 mesos sota els auspicis de l'ONU i amb garanties democràtiques. Tant de bo es fes realitat! ■

MIQUEL COSTA I LLOBERA
als setanta-cinc anys de la seva mort
Miquel Ambrós i Albertí

És conegut de tothom que el poeta mallorquí, Miquel Costa i Llobera, va morir sobtadament el 16 d'octubre de 1922 mentre predicava a l'església de les Tereses de Palma el panegíric de Santa Teresa d'Àvila. Enguany, per tant, fa d'això setanta-cinc anys. Consideram que *Ma'jil* no pot passar per alt aquest aniversari sense retre homenatge a un gran poeta i a uns dels forjadors de la nostra llengua moderna.

Miquel Costa i Llobera va néixer a Pollença l'any 1854. Estudià la carrera de dret a Madrid i a Barcelona, on va conèixer els ambients literaris i participà en els Jocs Florals. L'any 1880 inicià els estudis de teologia a Roma i fou ordenat sacerdot. Ocupà una canongia de la Seu de Palma, ciutat on residí dedicat a les tasques pròpies del seu ministeri i al conreu de la poesia. Des del 1918 abandonà gairebé l'activitat literària. Tenia escrúpols i començar a sospitar que fer versos era una activitat massa profana i potser es deixa influir per la sensació -injustificada- d'haver perdut l'atenció dels lectors i la crítica.

La joventut del poeta

Al vint-i-un anys Costa compon el seu poema més famós: *Lo pi de Formentor*. He escollit aquest poema com el més representatiu de la seva joventut i del romanticisme inicial, que abandonà als seus anys madurs per una actitud més serena i equilibrada lluny de l'arrauxament romàntic.

En una grandiosa invocació descriptiva, el gegant vegetal -enorme pi d'una propietat familiar- esdevé un símbol victoriós: no creix del llim de la terra, sinó que, arrelat en una roca esquerpa i exposat a la pluja i a la rosada, al vent i a la llum, *com un vell profeta, rep vida i s'alimenta de les amors del cel*. L'arbre estimat, amic de l'àguila i el voltor, és la viva imatge del geni, tal com el somniava el jove Costa, inquiet i romàntic. *Lluitar constant i vèncer... oh vida, oh noble sort!* Els temps i la fúria dels elements passen entorn del pi sense fer-li mal. Així ha de ser entorn del poeta, que ha de romandre fort i serè. Amunt, ànima forta! L'arrelament que cerca és *dins l'altura*, i la serenitat a què aspira no el privarà dels vents de la passió. Ens trobam amb un poema romàntic cent per cent, el tipus de poema que hauria d'haver produït la Renaixença i no va produir. Amb ell es clou la renaixença. És el seu cant del cigne, el millor que es podia esperar.

La maduresa del poeta

Tots els estudiosos estan d'acord en afirmar que el recull de poesies *Horacianes* és l'obra millor del poeta. Fou publicat l'any 1906, quan l'autor tenia 53 anys, i està integrat per l'*Oda a Horaci*, un poema escrit l'any 1877, i quinze poemes nous, escrits entre 1906 i 1906. Segons afirma un altre poeta, en Josep M. Llompart: "*Horacianes* és una acurada investigació de determinades possibilitats de l'expressió poètica i ofereix algunes mostres memorables de la seva saviesa (de Costa) i de la tècnica extraordinària que va assolir".

Després d'haver-les llegides de nou per fer aquest article, voldria fer uns quants comentaris.

L'*oda a Horaci*, que obre el recull, diria jo que és un poema programàtic de la tasca que el poeta considera com a pròpia dins el món literari:

*Aspra i ferrenya sonarà a ses cordes
fines la llengua de ma pàtria dura;
mes també noble hi sonarà: ma pàtria
filla és de Roma.*

La llengua de la pàtria és "aspra i ferrenya" en comparació amb el llatí elegant i culte d'Horaci, però la pàtria és noble, bella i sobretot "filla de Roma". Per això el poeta demana a Horaci que ell pugui aconseguir amb la llengua pròpia la tasca que el poeta llatí va fer: traslladar tota la bellesa de l'Olimp (la cultura grega) al seu poble. Costa rebutja *la invocada Fúria*, inspiradora de febre entre els poetes, que *ungleja l'arpa plorosa, i entre fang destil·la/ fonts d'amargura*. Dit d'altra manera, expressa el seu rebuig del romanticisme i germanisme per quedar-se amb *la calma de l'Olimp, / la sana força tranquil·la*, la germanor entre el seny i la bellesa, la claretat del Mediterrani enfront dels excessos romàntics d'altres cultures, la cultura que ens ve de Grècia abans que la civilització dels pobles nòrdics. Apareix en l'oda el símbol de l'arpa, que estudiarem més tard.

Aquest entusiasme per la bellesa dels clàssics greco-llatins, el trobam en un altre poema lluminós, *Mediterrània*, una bella composició de l'autor. En ell exalta el Mediterrani que és *bressol de la forma perfecta, gremi matern de l'humana cultura*.

És *la mar clàssica* per excel·lència, que vol *càntics i riu serena i jove*, tan jove com en temps de l'*Odissea agusta*. Sense ella la nau hauria estat engolida per la *por oceànica*. Una vegada més la cultura clàssica és font de bellesa i art, font d'humanisme, i el més interessant és que la pàtria esta tota ella amarada d'aquesta mar, fins al punt que el poeta expressa un desig: que torni a la seva terra aquell temps de grandesa antiga de la pàtria quan

*gosava dir-te Roger de Llúria:
ni un peix nedaria en tes ones
si ja no duia son escut per marca.*

Costa, amant de la seva pàtria i cultura i conscient de la tasca que hi ha de realitzar, en altres moments manifesta les seves preocupacions per l'home en les odes: *Adolescència* i *Als joves*.

En *Adolescència* contempla l'adolescent amb un cert paternalisme (*Creix, doncs; avança, coratjós triumfa; vessa ton càntir*), tenyit de melangia en recordar la seva pròpia adolescència: *Tot te delita i t'encoratja: estudis, llar protectora, viatjar placèvol*. És una primera part on l'adolescent és objecte d'admiració, mentre que en la segona ho és d'avertiments davant els perills de *les florestes d'ociós platxeril, lluny de les sanes amistats que imposen/ noble fatiga*. I cita l'exemple de la llegenda d'Hylas i Hèrcules: Hylas, el bell adolescent dríop és seduit per Hèrcules. Costa silencia aquest fet, perquè ell com a sacerdot no gosa tocar segons quins temes, com l'amor humà i menys encara l'amor homosexual. Així la veu d'Hèrcules cridant l'adolescent -una mena de joc eròtic- es converteix en el nostre poeta en una realitat moral. L'autor, dotat d'una gran sensibilitat, passa de llarg davant la voluptuositat dels paisatges i de la mar que tant admira i no penetra en els sentiments que la bellesa d'un cos humà -home o dona- desvetlla en els seus models clàssics. No es vol embrutar les mans; per això de vegades la seva poesia és massa angèlica, poc encarnada. Hi ha una sèrie de sentiments que per a ell són tabú, al revés del seu coetani, el poeta Alcover, tant humà i esquiuat en poemes com *Desconhort*.

Als joves és un poema altament moralista. Convida els joves a la fidelitat a la pròpia sang: *No renegueu de vostra sang... Oprobi/ pel fill que n'és apòstata!* Els aconsella de fugir de tot exotisme va i innocu: *Enfora, oh joves, d'aquest centre exòtic/ a on la lluita bàrbara/, jugant la vida i mort d'homes i bèsties/, se'n fa festa sacrílega*. És l'esperit apol·lini triomfant sobre l'esperit dionisiac. És la raó que arracona els instints. Estam a les antípodes de la "marxa" que tant agrada a la joventut dels nostres dies. Els anima a creure en el futur i de no fer de la fidelitat a la pròpia identitat una presó històrica i sense horitzons. Han de ser com l'àguila, que s'escapa del *niu de les maternes roques* que estima per dominar *espais/ de llum esplèndida* i més tard, després de gustar fibres íntimes assimilant-ne *la potència, torna/ cap a son niu més àguila*.

Siau qui sou, fills d'una raça que unia el seny amb l'impetu, és tot un ideal que agradava al romanticisme dels renaixentistes i al neoclassicisme dels noucentistes, i això és certament el secret de la poesia de Costa i Llobera.

La pàtria del poeta

Costa publica l'any 1885 en el volum de *Poesies* un poema d'un romanticisme intens i profund que titula *L'arpa*. La reina, acompanyada de la seva filla, és símbol de la pàtria, i l'arpa ho és de la llengua. La reina al castell està trista, perquè els seus fills i els honors han finit. Recorre les sales del palau, guardades pels negres cavallers, *que no mouran mai la poderosa llança*, símbol de la buidor i la mort. La reina, però, té una filla jove i veu en un racó una arpa oblidada. És l'arpa que davant els reis sonava i que conté dins la pols de les cordes notes de dolçura pàtria. La reina diu a la filla que toqui l'arpa, i comença a emetre els primers sons, *que com gemecs pujaren!*. *Després va rompre un torrental de notes*, mentre *la reina consirosa/ bevia el so de l'harmonia estranya*. Costa veu la pàtria postrada i decaiguda i en la llengua una eina de redreçament. L'arpa no és un símbol abstracte, sinó un símbol civil de possible recobriment. Defuig, però, tot triumfalisme, ja que els versos finals són d'un pessimisme ambigu.

En *La deixa del geni grec* reprèn Costa el tema de *l'arpa*. Aquest extensíssim poema és el símbol de Mallorca, en tant que hereva del pensament i l'art clàssics, matisats i assumits per l'espiritualitat cristiana. El fil argumental és senzill: uns grecs són fet captius per una tribu salvatge de Mallorca. Entre ells hi ha un jove geni, Melessigeni. Els captius són condemnats a la immolació, però Nuredduna, enamorada del geni, ordena que sigui abandonat viu a unes grans coves (les d'Artà), com a ofrena a un déu desconegut anomenat "l'Invisible" (premonició del Déu cristià). En realitat és una estratagema per salvar-lo de la mort. Nuredduna allibera el jove geni, però, descoberta per la tribu, és apedregada i mor dins la cova, abraçada a la lira que el jove ha deixat oblidada.

La lira té el mateix simbolisme que l'arpa. Ara bé, el pessimisme juvenil i ambigu d'aquesta esdevé aquí, quan Costa és ja un home madur, un pessimisme tràgic.

*Mes ai! ta filla augusta, que la gran lira porta,
dins ton fondal poètic roman immòbil, morta.*

No hi fa res. La lira *-la deixa del geni grec-* hi és encara i ha estat oferta a l'Invisible. El pensament i l'art de Grècia, assumits i transformats pel cristianisme, han de ser el fonament de la nova pàtria. ■

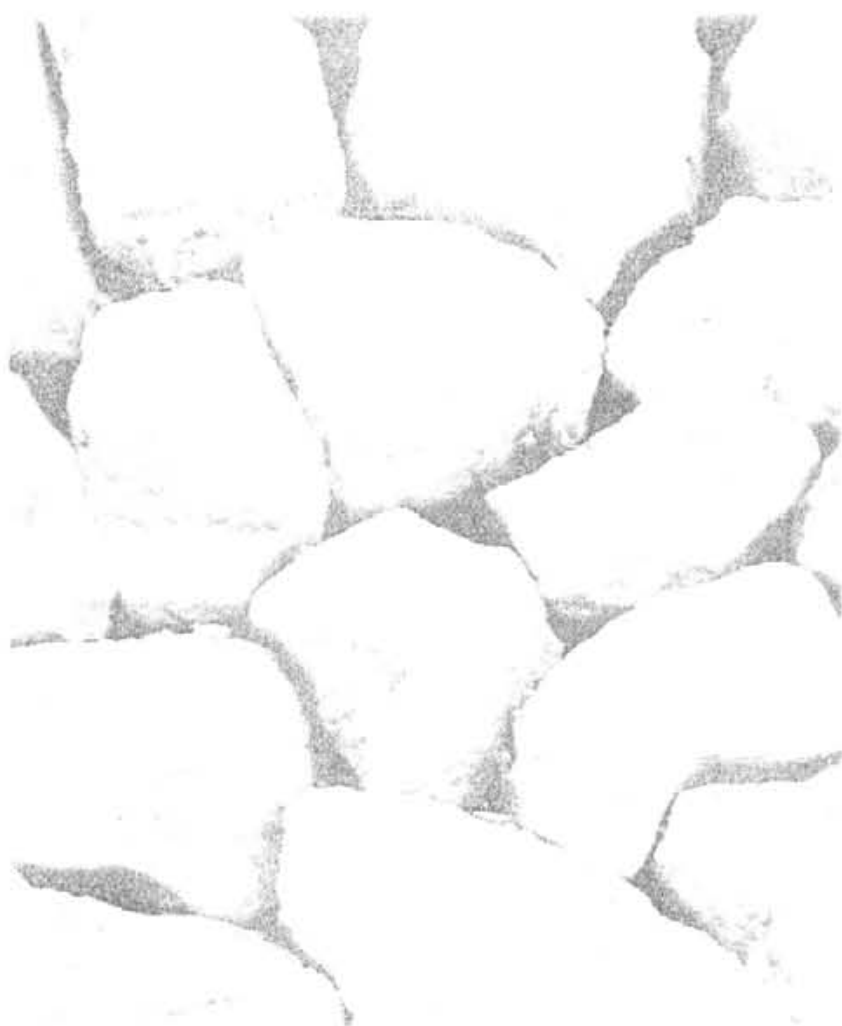

FOC A LA BARRACA 2.

(Tardor del 97)

Juanjo A. Pla.

- * Desconfia del qui no té sentit de l'humor.
- * L'edifici social sempre es construeix sobre la injustícia i la pobresa espiritual i cultural.
- * La mediocritat és l'aliada del poder.
- * L'enemic fonamental del poder és la intel·ligència lliure i crítica.
- * La por a la soledat, a la individualitat, propicia el gregarisme: una massa gris i manipulable.
- * L'èxit de l'altre, generalment, produeix enveja. Però quan l'altre refusa l'èxit, tenint-ne condicions, el que ens produeix és desassossec.
- * L'avenç de la ciència (la medicina, la cirurgia, la farmacologia, etc) permet que vides insatisfetes i avorrides durin en excés. D'aqueixa manera podem veure el cadàver de tantes ànimes arrossegant-se amb salut.
- * Tot allò que pens i després escric és el desig constant de saber, d'arribar a un lloc on poder fondre la meva ànima amb la Resposta. I la Resposta és una enyorança fugissera. Continu descansant en el No-Res.
- * Sóc un xerrador convulsiu i un solitari silenciós.
- * L'edat no em suavitza, solament em matisa. Continu amant i odiant amb l'esquinçada d'una fera.
- * Per la música em delat. Estim la música negra: Tant vital! El meu pensament té l'energia del foc. No suport la música blana i fada dels blancs: *new age*.
- * A la dona:..."m'estim més niar en els obscurs somnis que teixeix el mantell del teu descans".

HOY NO QUIERO EL DOLOR

Juanjo. A. Pla.

Puesto que vivo de los momentos,
voy a levantar una torre
con las piedras azuladas del recuerdo.

Hoy no quiero el dolor.

Prefiero almacenar estos zafiros
en el cofrecillo dorado
que me regalaron las palabras...

Un beso al fulgor
de la sincera luna.

Una caricia como proyecto
de río interminable.

Dulces abrazos para un tronco
ávido de raíces y lluvia.

Hoy quiero adormecer a la fiera
con un susurro de miel... en el oasis.
Ya que también los guerreros descansaron,
bajo la umbría espesa, dejando llegar
el canto de las Dríadas.

Hoy -como os he dicho- no quiero el dolor.

Permitid que construya esta isla
de bellos instantes...
Y mañana estaré, otra vez, en la trinchera.

Banyalbufar, Marzo de 1995.

